

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา ปัญหาการบริหาร โรงเรียนที่จัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามในครั้งนี ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้เสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
 - 1.1 แนวคิดการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
 - 1.2 หลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี
3. มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย
 - 3.1 แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 3.2 นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559
4. การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. การบริหารจัดการสถานศึกษาของรัฐ
6. ศูนย์เด็กปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 6.1 ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย
 - 6.2 เกณฑ์การคัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 6.3 การบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย
 - 6.4 ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

1.1 แนวคิดการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2546 : 1-5) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าพัฒนาการของมนุษย์เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกคน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไป พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการทางกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดคุณลักษณะของความสามารถขั้นนั้นก่อนหรือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่อธิบายว่า เด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมหรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่อธิบายว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้รอบ ๆ ตนเอง ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กจึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ครูหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

1.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ด้วยดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหวมีโอกาสริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้นั้นเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น อีกทั้งคนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสิ่งแวดล้อม

ที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

1.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาที่จะอธิบายแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว

1.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน ครูระดับก่อนประถมศึกษาจำเป็นจะต้องเข้าใจและยอมรับว่า วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ครูผู้สอนควรต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบเพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานที่เหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่น

1.2 หลักจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษามีหลักการจัดการศึกษาที่สำคัญดังนี้

1.2.1 การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก หลักสูตรที่เหมาะสมจะพัฒนาเด็กทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ ต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ ได้พัฒนารวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

1.2.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียน ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลายไม่เครียด มีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน จึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ และสะท้อนให้

เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษา

1.2.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ออกความรู้สักหรือสั่งให้เด็กทำเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์ และจัดกิจกรรมที่ครูและเด็กมีส่วนร่วมที่เริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยครูจะเป็นผู้สนับสนุนและเรียนรู้กับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำเรียนรู้ ค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นครูจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่ารู้จัก และเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อนเพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ครูต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

1.2.4 การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของครูจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ

1.2.5 การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กระดับก่อนประถมศึกษาใช้วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ครูจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนเองและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาจากข้อมูลเชิงบรรยายจากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากรอบครัวของเด็กตลอดจนงานที่เด็กประเมินตนเอง พัฒนาการจะช่วยครูในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

1.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ครูและพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ครูจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนา

เด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดการที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

จากการศึกษาแนวความคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยสรุปได้ว่า พัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ชี้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเอง ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี

หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจ และความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษและเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านอารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ เด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ บุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาสเพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่ประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าเหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งต่อสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในจุดหมาย 12 ข้อ และในแต่ละช่วงอายุผู้สอนต้องคำนึงถึงคุณลักษณะตามวัยของเด็ก ด้วยมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะต้องครอบคลุมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขนิสัยที่ดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิด และการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัยของเด็ก อายุ 3-5 ปี

เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กอายุถึงวัยนั้น ๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจจะเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถ และศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันที่ ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่อง และรีบแก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ถ้าเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าวัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ

พัฒนาการทางร่างกาย

พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยนี้มีความก้าวหน้ามาก ทั้งทางด้านรูปร่าง โดยทั่วไป ทั้งกล้ามเนื้อ และกระดูก ซึ่งสรุปได้โดยทั่ว ๆ ไปดังนี้

1. เด็กวัยนี้สามารถที่จะบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดี เดินได้อย่างคล่องแคล่วและสามารถวิ่งและกระโดดได้ ดังนั้น เด็กวัยนี้จะไม่ค่อยอยู่นิ่ง จึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้วิ่ง ปีนป่าย และกระโดด แต่ไม่ควรจะให้อิสระมาก ครูควรจัดกิจกรรมที่ครูสามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง และเนื่องจากเด็กวัยนี้ใช้พลังงานมากในการกระโดด ปีนป่าย และวิ่ง

2. พัฒนาการของกล้ามเนื้อใหญ่ มีความก้าวหน้ามากกว่าพัฒนารากล้ามเนื้อย่อย ดังนั้น จะเห็นได้จากเด็กเล็กที่อายุราว ๆ 3 - 4 ปี จะจับดินสอไม่ถนัด แต่ก็ยังสามารถที่จะวาดวงกลมหรือรูปทรงเรขาคณิตบางอย่างได้ แต่ไม่เรียบนัก แต่ยิ่งเด็กอายุมากขึ้น ก็จะสามารถทำได้ดีขึ้นตามลำดับความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเห็นได้ชัดในทักษะบางอย่าง เช่น ผูกเชือกกรองเท้า หรือติดกระดุมเสื้อ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตาและมือยังไม่สมบูรณ์นัก เด็กวัยนี้ยังมีความลำบากในการที่จะโฟกัสสายตา หรือฟังดูวัตถุที่เล็ก ๆ การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้จึงควรพยายามหลีกเลี่ยงงานที่ต้องการความละเอียด ประณีต ตัวหนังสือที่เขียนให้เด็กวัยนี้อ่านควรจะเป็นตัวโตๆ ดินสอที่เด็กใช้ ก็ควรจะเป็นแท่งใหม่

4. ความแตกต่างระหว่างเพศ เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย จะเห็นได้ชัด โดยทั่วไปเด็กชายจะมีรูปร่างโตกว่าเด็กหญิง แต่เด็กหญิงมีความก้าวหน้าทางพัฒนาการทางด้านร่างกายมากกว่าทุกด้าน เช่น พัฒนาการทางกล้ามเนื้อย่อยสามารถจับของเล็กได้ดีกว่าเด็กชายมาก

5. แม้ว่าเด็กวัยนี้จะสามารถใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ดีขึ้นตามอายุ เช่น ในการโยนลูกบอล เด็ก 3 ขวบจะยังทำไม่ได้ แต่ประมาณร้อยละ 20 ของเด็กอายุ 4 ขวบจะทำได้ดี และเมื่อ อายุ 5 ขวบจะทำได้เร็ว ๆ ร้อยละ 74 ความสามารถในการปีนและกระโดดก็จะเป็นไปตามอายุ แต่สิ่งที่ควรระวังในวัยนี้ก็คือ ศีรษะ เพราะกระดูกกะโหลกศีรษะของเด็กยังอ่อน เวลาศีรษะกระทบของแข็งหรือในการสู้กันโดยให้ส่วนศีรษะกระทบกัน ก็อาจจะเป็นอันตรายด้วย

6. ความถนัดในการใช้มือของเด็ก จะเห็นได้ชัดในวัยนี้ เด็กจะแสดงความถนัดของการใช้มือแต่ละข้างของตนเอง เด็กบางคนอาจถนัดใช้มือซ้าย หรือถนัดใช้มือขวาในการจับดินสอ

สรุปได้ว่า เด็กอายุ 3-5 ปี เป็นวัยที่มีพัฒนาการทักษะทางด้านร่างกายเพิ่มขึ้นตามอายุ เด็กจะเพิ่มความสามารถในการเล่นต่าง ๆ ที่ต้องการทักษะทางด้านร่างกายจะพัฒนาขึ้นตามอายุ

พัฒนาการทางเชาว์ปัญญา

ลักษณะเฉพาะของพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาในวัยนี้ มีดังต่อไปนี้

1. เด็กวัยอนุบาลเป็นวัยที่ใช้สัญลักษณ์ได้ สามารถที่จะใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของวัตถุและสถานที่ได้ มีทักษะในการใช้ภาษาอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถที่จะอธิบายประสบการณ์ของตนได้

2. เด็กวัยนี้สามารถที่จะวาดภาพพจน์ในใจได้ การใช้ความคิดคำนึงหรือการสร้างจินตนาการและการประดิษฐ์ เป็นลักษณะพิเศษของเด็กในวัยนี้ ถ้าครูจะส่งเสริมให้เด็กใช้การคิดประดิษฐ์ในการเล่นเรื่อง หรือการวาดภาพ ก็จะช่วยพัฒนาการด้านนี้ของเด็ก แต่บางครั้งเด็กอาจจะไม่สามารถแยกสิ่งที่ตนสร้างจากความคิดคำนึงจากความจริงได้

3. เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่มีความตั้งใจที่ละเอียดอ่อน หรือยังไม่มีความสามารถที่จะพิจารณาหลาย ๆ อย่างผสม ๆ เป็นต้นว่าเด็กจะไม่สามารถที่จะแบ่งกลุ่ม โดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่างปนกัน ยกตัวอย่างการแบ่งกลุ่มของวัตถุที่รูปร่างทรงเรขาคณิตต่าง ๆ กัน เช่น

สามเหลี่ยม วงกลม ฯลฯ จะต้องแบ่งโดยใช้รูปร่างอย่างเดียว เช่น สามเหลี่ยมอยู่ด้วยกัน และวงกลมอยู่กลุ่มเดียวกัน

4. ความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับการเปรียบเทียบน้ำหนัก ปริมาตรและความยาว ยังค่อนข้างสับสน เด็กยังไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับความคงตัวของสสาร (Conservation) และความสามารถในการจัดลำดับ (Seriation) การตัดสินใจของเด็กในวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้ยังไม่รู้จักใช้เหตุผล

สรุปได้ว่า เด็กอายุ 3-5 ปี เป็นวัยที่มีการพัฒนาทางด้านเชาว์ปัญญาเพิ่มขึ้นตามอายุ เด็กวัยนี้สามารถใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุได้ มีจินตนาการ และเด็กวัยนี้ยังไม่รู้จักการใช้เหตุผลเพราะการตัดสินใจของเด็กขึ้นอยู่กับ การรับรู้

พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เรียกว่า เป็นวัยแห่งการเป็นผู้คิดริเริ่มการรู้สึกผิด (Initiative vs Guilt) เป็นวัยที่เต็มไปด้วยพลังงานที่จะเริ่มงาน มีความคิดริเริ่มที่จะทำสิ่งใหม่ ๆ ชอบประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างอิสระ ผู้ใหญ่ เช่น บิดา มารดา หรือครูควรพยายามช่วยเหลือและสนับสนุนมากกว่าดูหรือห้าม เพราะการดูและห้ามอาจจะทำให้เด็กมีความขัดแย้งในใจ และรู้สึกผิด ทำให้เด็กเก็บกดความคิดริเริ่ม และพยายามที่จะหาวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งในใจ โดยการเลียนแบบพฤติกรรมพ่อหรือแม่ที่มีเพศเดียวกับตน ดังนั้น ในระยะสุดท้ายของวัยอนุบาลราว ๆ 5 ขวบ เด็กชายและเด็กหญิงจะเริ่มแสดงพฤติกรรมที่บ่งถึงความแตกต่างระหว่างเพศ เด็กชายจะทำตนเหมือน “ผู้ชาย” เด็กหญิงจะทำตนเหมือน “ผู้หญิง” ลักษณะทางบุคลิกภาพที่เด่นชัดของเด็กวัยนี้คือ การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

ตัวแบบในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น บิดา มารดา ครู และเพื่อนร่วมวัย รวมทั้งสิ่งที่เห็นจากโทรทัศน์ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กวัยนี้มาก การใช้ภาษามาตรฐานทางศีลธรรมและค่านิยมต่าง ๆ เด็กวัยนี้ควรจะได้รับ การเรียนรู้ โดยการสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การแสดงความเมตตาต่อเพื่อน สัตว์เลี้ยง และการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งของเล่น และขนมให้เพื่อน

สรุปได้ว่า เด็กอายุ 3-5 ปี เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่า เป็นวัยแห่งการเป็นผู้คิดริเริ่มการรู้สึกผิด ชอบทำกิจกรรมด้วยตนเอง และยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พฤติกรรมการแสดงออกของเด็กวัยนี้ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น พ่อแม่ เพื่อน และสื่อต่าง ๆ

พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

อารมณ์มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของเด็กทุกคน วัยเด็กเล็กเป็นระยะวิกฤตของพัฒนาการทางอารมณ์ การส่งเสริม และช่วยให้เด็กมีความสุข มีความปีติเบิกบานจะเป็นรากฐานสำคัญในการปรับตัวเวลาที่เป็นผู้ใหญ่ อารมณ์ของเด็กวัยนี้มักจะเป็นไปอย่างเปิดเผย การแสดงอารมณ์ของเด็กมักจะเกิดขึ้นอย่างปุบปับกะทันหัน แต่มักจะเปลี่ยนได้ง่าย อารมณ์ของเด็กวัยนี้ที่พบโดยทั่วไปก็คือ ความกลัว ความวิตกกังวล ความโกรธ ความอิจฉาริษยา เด็กวัยนี้ยังไม่มีการควบคุมอารมณ์ และมักจะเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับการควบคุม เช่น เมื่อไรจะสมควรที่จะแสดงความโกรธหรือเมื่อไรจะร้องไห้ได้ ความกลัวของเด็กวัยนี้ อาจเกิดจากจินตนาการ เช่น อาจจะมีมโนภาพเกี่ยวกับสัตว์ประหลาด กลัวเป็นอันตรายและเจ็บตัว อย่างไรก็ตามความกลัวจากจินตนาการของเด็กจะลดลงตามอายุ นอกจากนี้เด็กจะมีความวิตกกังวลและความคับข้องใจเกี่ยวกับการทำอะไรไม่ได้สมดังปรารถนา เพราะขาดทักษะทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญา ความอิจฉาริษยา มักจะเกิดขึ้นจากการแข่งขันระหว่างเพื่อนร่วมวัย

พัฒนาการด้านสังคม ซึ่งหมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่และเพื่อนร่วมวัย ในระยะแรกของวัยอนุบาล เด็กมักจะชอบเล่นคนเดียว แต่เมื่อโตขึ้นจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น จะมีการร่วมมือเป็นมิตร และมีความเข้าใจในความรู้สึกของเพื่อนเพิ่มขึ้น จากการสังเกตเด็กเวลาเล่น พบว่าเด็กอายุ 4 ขวบจะใช้แรงเสริมในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน โดยการตั้งใจฟัง การยอมรับเพื่อน โดยการแสดงความรักและให้คำชมเชย พัฒนาการสังคมของเด็ก มักจะขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ความรักและความอบอุ่นที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ ทำให้เด็กกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

พัฒนาการของวัยทารกและวัยเด็กกระยะต้น (แรกเกิด ถึง 6 ปี)

1. เรียนรู้ที่จะเดิน
2. เรียนรู้ในการรับประทานอาหารอื่นๆ นอกเหนือไปจากนม
3. เรียนรู้ในการพูดหรือการใช้ภาษาสื่อความหมาย
4. เรียนรู้ที่จะควบคุมการขับถ่าย
5. เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างเพศ
6. เรียนรู้ความคิดรวบยอดและภาษาที่จะใช้อธิบายสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งวัตถุ และ

สังคม

7. สามารถที่จะบังคับการเคลื่อนไหวและการทรงตัวได้ดี

8. เรียนรู้ที่จะสร้างความผูกพันทางจิตใจกับผู้อื่น เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง และผู้อื่น

9. เรียนรู้ที่จะบอกความแตกต่างระหว่าง “ถูก” “ผิด” และเริ่มมีมาตรฐานจริยธรรมหรือมีพัฒนาการมโนธรรม (สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2548, 57:69)

สรุปได้ว่า เด็กวัย 3-5 ปี จะมีลักษณะอารมณ์แบบเปิดเผย มีการแสดงอารมณ์แบบนุ่บปับและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ง่าย การได้รับส่งเสริมและช่วยให้เด็กมีความสุข จะเป็นรากฐานสำคัญในการปรับตัวเวลาที่เป็นผู้ใหญ่ ส่วนพัฒนาการด้านสังคมของเด็กวัยนี้ เด็กวัยนี้ชอบเล่นคนเดียว แต่เมื่อโตขึ้นจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น พัฒนาการสังคมของเด็กมักจะขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดูทางบ้าน ที่สำคัญที่สุดก็คือ ความรักและความอบอุ่นที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ ทำให้เด็กกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี ไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

1.1 จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการ และผลผลิต

1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก คือ เด็กได้ลงมือกระทำเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เคลื่อนไหว ตำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะ และสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผน การสนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้อมาใคร่ครวญและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัด และขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัยและยึดหยุ่นได้ตามความต้องการ และความสนใจของเด็ก เช่น

- 1) วัย 3 ปี มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที
- 2) วัย 4 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที
- 3) วัย 5 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุมการเล่น กลางแจ้ง ฯลฯ ใช้ประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุล ระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม กิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องการออกกำลังกายควรจัดสลับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมประจำวันที่จะมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว ความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ดินน้ำมัน ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มี

นิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเอง และผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหารเช้า พักผ่อนหลับนอน ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาความคิดเพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด การสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ การจัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับเหตุการณ์ และการแก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษาสถานศึกษาที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่หรือเป็นรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษาเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อในการเคลื่อนไหว และจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์และการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก วัย 3-5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น หลักการจัดประสบการณ์ต้องเน้นเด็กเป็นสำคัญ ยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล และควรจัดให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เด็กควรได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 การจัดประสบการณ์ควรจัดในรูปแบบบูรณาการ และครอบคลุมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึก และประเมินพัฒนาการ

3. ดำเนินการประเมินและสรุปผลพัฒนาการ

4. ประเมินและสรุปผลพัฒนาการ

5. รายงานผลพัฒนาการ

6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก

การสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละครั้ง ควรใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การสังเกตและการบันทึก มี 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ และการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรม แบบบันทึกรายวัน และแบบสำรวจรายการ

2. การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็กและบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรม หรือบันทึกรายวัน

3. การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด และวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิด และตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้ประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

4. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่างๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในแต่ละด้าน ซึ่งขอควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้

4.1 ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการ และความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน

4.2 ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่างๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเหลือเก็บด้วยตัวเอง หรือผู้สอนกับเด็กช่วยกันเลือกเก็บ

4.3 ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง

5. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้วัดของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้
ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก
แนวทางการประเมินการเจริญเติบโต มีดังนี้

5.1 การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก โดยการชั่งน้ำหนักและการวัดส่วนสูง
เด็ก แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ

5.2 การวัดเส้นรอบศีรษะ มีความสำคัญในการติดตามการเจริญเติบโตของ
สมอง

5.3 การตรวจสุขภาพปากและฟัน การตรวจสอบและรักษาสิ่งผิดปกติของฟัน
และปาก ผู้สอนควรแนะนำให้ผู้ปกครองพาเด็กไปให้ทันตแพทย์ตรวจอย่างสม่ำเสมอปีละ 2 ครั้ง

5.4 การได้รับวัคซีนป้องกันโรคชั้นพื้นฐาน การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ แก่เด็ก
เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เช่น โรคตับอักเสบบี โรคโปลิโอ บาดทะยัก ไอกรน ฯลฯ

สรุปได้ว่า การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการสังเกตพฤติกรรมของ
เด็กในการทำกิจกรรม การประเมินพัฒนาการเด็กควรจัดให้ครอบคลุมพัฒนาการของเด็กใน
ทุกด้าน ตามหลักการประเมินพัฒนาการและต้องประเมินอย่างสม่ำเสมอตามสภาพความ
เป็นจริง โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นเรื่อง
ที่มีความสำคัญ เพราะผลการประเมินที่ได้ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์
เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพของแต่ละคนได้

การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

1. จุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องดำเนินการจัดทำ
หลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐ
และเอกชน กำหนดจุดหมายของหลักสูตรที่มุ่งให้เด็กมีการพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย
อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดความสุขในการเรียนรู้ เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต
รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก

2. การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องสนองต่อการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและการเรียนรู้

ของเด็กปฐมวัย ดังนั้น สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้

2.1 ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบันมีปัญหาด้านความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2.2 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สารการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งเรียนรู้รวมทั้งจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ทั้งนี้สถานศึกษา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจกำหนดหัวข้ออื่น ๆ ได้ ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.3 การประเมินเป็นขั้นตอนของการตรวจสอบหลักสูตรของสถานศึกษาแบ่งออกเป็นการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรหลังจากที่ได้จัดทำแล้ว โดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ และจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรทั้งระบบ หลังจากที่ใช้หลักสูตรครบในแต่ละช่วงอายุ เพื่อสรุปผลว่าหลักสูตรที่จัดทำควรมีการปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไร

การจัดการศึกษาปฐมวัย (เด็กอายุ 3-5 ปี) สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความสามารถพิเศษ สามารถปรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เหมาะสมกับศักยภาพของเด็กแต่ละประเภท

สรุปได้ว่า หลักสูตรดังกล่าว จัดทำขึ้นเพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็กและผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และเพื่อให้สถานศึกษาและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกหน่วยงาน ทุกสังกัดที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

จากการศึกษาเรื่อง หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สรุปได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด นำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่ง สามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กและสภาพท้องถิ่น และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ

สติปัญญา เหมาะสมตามวัยและความสามารถของเด็กแต่ละคน โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดความสุขในการเรียนรู้ เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่เด็ก (นภเนตร ธรรมบวร. 2546 : 5-28)

3. มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมให้ได้รับการพัฒนาไปสู่คุณภาพตามเป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงมุ่งหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม กล่าวคือ คนไทยในอนาคตต้องเป็นคนมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี มีคุณธรรมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม มีวิจรรณญาณที่ดี เป็นคนที่มีคุณภาพ เข้าสู่มาตรฐานสากล การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับแรกที่มุ่งให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการสมวัยทุกด้าน เพื่อพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 อีกทั้งมีคุณลักษณะพื้นฐานและค่านิยมของคนไทย (นันทิยา น้อยจันทร์. 2548 : 59)

3.1 แนวคิดการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การจัดการเรียนการสอนสำหรับการศึกษาปฐมวัยมีความหลากหลาย แต่จากแนวคิดใหม่ของการปฏิรูปการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีผลทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้กลายมาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนครู ที่ผู้เรียนสามารถได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้รอบด้านไปพร้อมกันขณะเรียน

การปฏิรูปการศึกษาก่อให้เกิดคลื่นไหวของกลไกการศึกษาโดยทั่วโลกที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของสังคม ด้วยการสร้างคนให้มีคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงนี้หลายประเทศได้กำหนดเป็นนโยบายปฏิรูปการศึกษาของประเทศเพื่อจัดระบบการศึกษาใหม่ และปรับปรุงการศึกษาเดิมให้สอดคล้องกับบริบทความเป็นมา เงื่อนไขและเศรษฐกิจของประเทศตน ซึ่งจะแตกต่างกันไปแต่ละประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มุ่งการปฏิรูปการศึกษา ขณะนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นความสำเร็จอีกขั้นหนึ่งของความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษารั้งใหญ่ เพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนให้พร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ และเป็นพลังสำคัญในการนำประเทศไทยไปสู่สถานะการพัฒนาที่ดี

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งเน้นไปที่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหลักดังนี้ หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา หมวดที่ 3 ระบบการศึกษา และหมวดที่สำคัญที่สุด คือ หมวดที่ 4 แนวทางการศึกษาชี้ชัดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ส่วนหมวดอื่น ๆ จะช่วยสนับสนุนให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ เช่น หมวดที่ 5 การบริหารและการจัดการศึกษา หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา หมวดที่ 7 ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และหมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การศึกษาปฐมวัย เป็นการศึกษาในระดับหนึ่งในสังคมไทย ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติให้ความสนใจแต่ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าให้ความสำคัญเพราะการศึกษาปฐมวัยขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคมและชุมชน ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับที่ทุกคนต้องได้รับ ต่างกับในหลาย ๆ ประเทศ (กุลยา ตันติผลลาชีวะ. 2542 : 9) อย่างไรก็ตาม นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติยังปรากฏแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา 3 ประเภท คือ

1. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ฯลฯ
2. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น
3. ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน เช่น โรงพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

จากแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา กำหนดเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี โดยคาดว่าก่อนปี 2544 และเด็ก 3-5 ปี เข้าเรียนก่อนประถมศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ในปี 2544 ซึ่งมีแนวทาง/มาตรการ ขยายบริการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ด้วยการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องเหมาะสมผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมสนับสนุนการเตรียมความพร้อมอย่างมีมาตรฐานแก่เด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย

แนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

จากปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับหลาย ๆ ประเทศที่รัฐต้องพัฒนา เพื่อการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เมื่อประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกิดขึ้น ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ทั้งทางด้านการจัดการศึกษา ที่สังคมมีส่วนร่วม มีการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยการปรับกระบวนการเรียนการสอนที่ตัดครมึต่อเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและรู้จักแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้เด็กได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองหรือที่เรียกว่า “การให้เด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียน” (กวิน เสือสกุล, 2543 : 9) ในการปฏิรูปการเรียนรู้คุณลักษณะของผู้เรียนที่มุ่งประสงค์จะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมอาศัยกระบวนการสอนที่มีลักษณะเหมาะสมในการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้กำหนดจุดเน้น กระบวนการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วย 5 ลักษณะสำคัญ คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 5 ลักษณะจะเกิดผลสูงสุด ถ้ามีการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นองค์รวมร่วมกันอย่างครบถ้วน สมบูรณ์ ในการจัดการเรียนการสอนนั้น มีแนวทางและวิธีการจัดการเรียนการสอนหลากหลายมากมาย ลักษณะวิธีการสอบบางวิธีมีความคล้ายคลึงกันมาก มีเพียงจัดต่างเล็กน้อยเท่านั้น (ประเวศ วสี, 2542.)

สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะด้านการสอนมีหลากหลายวิธี การสอนแบบโครงการเป็นวิธีหนึ่ง แต่สิ่งที่ครูปฐมวัยต้องตระหนักคือ การจัดการเรียนการสอนที่ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีครูเป็นกลไกของการพัฒนาการปฏิรูปการศึกษา เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาและในการปฏิรูปการศึกษากการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญ

3.2 นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559

3.2.1 ความเป็นมา

- 1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 มีหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ มาตรา 13 (1) มาตรา 14 (1) มาตรา 18 และ 18 (1) และมาตราที่ 47 สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถจัดได้ในสถานศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งต้องมีระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาภายใน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย และพ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลและสถาบันสังคมต่าง ๆ มีสิทธิ์ที่จะได้รับความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้องอีกด้วย

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society)” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ข้อ 5.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสังคมไทย สู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ข้อ (1) การพัฒนาคณะให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัยตลอดชีพ เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต

3) แผนการศึกษาแห่งชาติ

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ 1 : ใน การพัฒนาคณะอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา โดยมีแนวนโยบาย เพื่อดำเนินการ 1 : คือการพัฒนาทุกคนตั้งแต่เกิดจนตลอดชีวิต ให้มีโอกาสดำเนินการเรียนรู้ ได้ตั้งเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยอายุ 0-5 ปี ทุกคน ได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้าน ก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา พร้อมทั้งได้วางกรอบการดำเนินงานการพัฒนาและเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัย ดังนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ในการเลี้ยงดูแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ที่เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนารากฐานพัฒนาการของทุกชีวิตอย่างเหมาะสม

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และจากการทบทวนปัญหาของการจัดการศึกษาที่ผ่านมา รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของบริบท

ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของประเทศ ได้นำมาสู่การจัดทำ (ร่าง) กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดกรอบยุทธศาสตร์และการดำเนินงานยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ได้กำหนดเป้าหมายไว้ภายในปี 2554 เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเติบโตตามวัยอย่างเหมาะสม และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป ประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี ได้รับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 100

4) นโยบายและแผนพัฒนาเด็กต่าง ๆ

(1) ประเทศไทยมีแผนการพัฒนาเด็กตั้งแต่ พ.ศ. 2522 โดยได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาวและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว พ.ศ. 2522-2542 นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2535 ได้จัดทำแผนนโยบายการพัฒนาเด็กโดยใช้สภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพค.) และเลขาธิการรัฐมนตรี (นายอานันท์ ปันยารชุน) ได้ตั้งคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กขึ้น เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา และจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้การศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12 ปี สาระทั้งหมดมีประโยชน์และกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็ก แต่การนำสู่ปฏิบัตินั้นยังดำเนินการไม่ครบถ้วนตามนโยบาย เนื่องจากขาดความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

(2) ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Education All) ได้กำหนดกรอบเป้าหมายการดำเนินการไว้ 6 ด้าน ด้านที่หนึ่ง คือ ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและกลุ่มเด็กพิการ ต่อมาประเทศไทยได้จัดทำแผนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (พ.ศ. 2545-2559) กำหนดแผนนโยบายในการให้การศึกษาอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กอายุ 0-5 ปี อย่างรอบด้าน กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานไว้ว่า ในปี 2549 เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและมีพัฒนาการในทุกด้านที่เหมาะสมตามวัยเพิ่มมากขึ้น และเด็กอายุ 3-5 ปี ทุกคนต้องได้รับการพัฒนาทุกด้านก่อนเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ

(3) องค์การยูนิเซฟและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั่วโลกได้เน้นความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นพิเศษ (Early Childhood Development) ให้มีการพัฒนาทางร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคม จริยธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะและละเอียดอ่อน

3.2.2 ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) การพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืน และป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการพัฒนาเด็กและให้ชุมชนและสังคมเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาเลี้ยงดูเด็กทุกขั้นตอน

2) แนวคิดเชิงทฤษฎีและผลการวิจัยด้านพัฒนาการเด็กได้แสดงว่า ปัจจัยแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสมสามารถปรับเปลี่ยนลักษณะการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมองมนุษย์ได้

3) องค์ความรู้และแนวคิดสมัยใหม่เรื่องการพัฒนาสมอง ในทศวรรษที่ผ่านมา มีการใช้ศาสตร์ต่าง ๆ ไปวิเคราะห์สมอง ถ่ายภาพสมองเพื่อศึกษาพัฒนาการแต่ละขั้นตอน มีการศึกษาการเรียนรู้ของสมอง เช่น การทำงานของสมองซีกซ้ายและขวาไม่แยกส่วนกัน แต่จะทำงานในลักษณะร่วมกันทั้งสองข้าง จากองค์ความรู้นี้นำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้สมัยใหม่ให้เข้ากับพัฒนาการของสมอง

4) การพัฒนาคุณลักษณะตามช่วงวัยการพัฒนาคุณลักษณะของเด็กในวัย 3-5 ปี ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ถูกผิด การเรียนรู้ความถูกผิด พ่อแม่ต้องสอนเรื่องการยอมรับผิด การไม่หยาบของผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น ต้องสอนให้เด็กเรียนรู้ในการควบคุมอารมณ์ ควบคุมความโกรธ ควบคุมความอยาก เป็นต้น

5) การพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า การวิจัยได้แสดงว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาการตั้งแต่ช่วงชีวิตวัยเยาว์ เป็นการลงทุนที่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายในการตามแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นเพราะความไม่มีคุณภาพของประชากรในสังคม

3.2.3 สภาพและปัญหาในปัจจุบัน

จากทฤษฎีองค์ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยชี้ให้เห็นว่าช่วงเวลาสำคัญ และจำเป็นที่สุดของการวางรากฐานการพัฒนาความเจริญเติบโตในทุกด้าน ฉะนั้นหากเด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ดีและถูกต้องตามหลักจิตวิทยา และหลักวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว เด็กจะเกิดการพัฒนาได้เต็มศักยภาพ ในทางตรงข้าม หากเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาอย่างถูกต้องแล้ว เมื่อพ้นวัยนี้ไปแล้วโอกาสทองของการพัฒนาจะไม่หวนกลับมาอีก

1) สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบัน เป็นที่น่าวิตกและถือเป็นวิกฤตของเด็กปฐมวัย เนื่องจากข้อเท็จจริงจากการประเมินสถานการณ์และทดสอบพัฒนาการอย่างคัดกรองในเด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี)

พบว่า โดยภาพรวมเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าในด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม เมื่อพิจารณาจากประเด็นปัญหาต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

(1) การเลี้ยงดู

(1.1) การเลี้ยงดูโดยครอบครัว เด็กอายุ 0-5 ปี ที่อยู่กับครอบครัว พ่อแม่ไม่มีโอกาสเรียนรู้วิธีการเป็นพ่อแม่ที่ดี และวิธีปฏิบัติตนกับลูกในทางที่ถูกที่ควร พ่อแม่จำนวนมากไม่ให้ความสำคัญของการดูแลลูกด้วยตนเอง ปล่อยให้ลูกอยู่กับญาติหรือผู้เลี้ยง อีกทั้งมีพ่อแม่จำนวนมากที่เข้าใจผิดในเรื่องการเลี้ยงดูลูก

(1.2) การเลี้ยงดูโดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เด็กอายุ 0-3 ปี ที่รับบริการจากสถานเลี้ยงเด็ก พบว่ายังสถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังด้อยคุณภาพ ทั้งในด้านการบริหารและการจัดการ โดยเฉพาะมาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสม เด็กอายุ 3-5 ปี ที่รับบริการจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบศูนย์เด็กเล็ก ยังขาดคุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของเด็ก จิตวิทยาและพัฒนาการของเด็ก ปัจจุบันครูพี่เลี้ยงหรือบุคลากรยังขาดการฝึกอบรมทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการ อย่างเป็นระบบต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพน้อย รวมทั้งขาดการกำกับคุณภาพมาตรฐานศูนย์เด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ เด็กอายุ 3-5 ปี ที่รับบริการจากสถานเด็กปฐมวัยในรูปแบบโรงเรียนอนุบาล ยังด้อยคุณภาพในเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย รวมทั้งขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(2) การพัฒนาเด็ก

(2.1) ขาดความเข้าใจเรื่องปรัชญาการพัฒนาเด็กปฐมวัย

(2.2) ขาดการวิจัย/ความรู้เชิงสังเคราะห์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาการ

เด็ก

(2.3) ขาดวิธีบริหารจัดการที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ

(2.4) ขาดการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ

(2.5) ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานจัดบริการ/พัฒนา

(2.6) ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน

(2.7) ขาดการทอนแผนระยะสั้นและระยะยาวไปสู่การปฏิบัติ

(2.8) ขาดการระดมทรัพยากร

3.2.4 วิสัยทัศน์

ในปี 2559 เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับและมีการพัฒนาที่ดีและเหมาะสมอย่างรอบด้าน สมดุลเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งเรียนรู้อย่างมีความสุข เติบโตตามวัยอย่างมีคุณภาพ เพื่อ

เป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กในระยะต่อไป

3.2.5 วัตถุประสงค์ของนโยบายและยุทธศาสตร์

1) เพื่อให้มีแนวคิดและแนวทางร่วมกันทั้งระดับชาติและทุกระดับในการส่งเสริมสนับสนุนเด็กปฐมวัยทุกคนให้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพของตน

2) เพื่อให้กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย ไปดำเนินการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์/แผนปฏิบัติการอย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

3) เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะ การวิจัย การติดตาม และประเมินผล

4) เพื่อให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

3.2.6 นโยบาย

พัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี ทุกคน อย่างมีคุณภาพ เต็มศักยภาพ มีครอบครัวเป็นแกนหลัก และผู้มีหน้าที่ดูแลและทุกภาคส่วนของสังคม ได้มีส่วนร่วมในการจัดบริการและสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและการพัฒนาเด็กตามวัย

3.2.7 กลุ่มเป้าหมาย

1) เด็กอายุ 0-5 ปี

2) พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว ผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

3) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ได้แก่ ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู ผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา ฯลฯ

4) ชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนต่างๆ ผู้นำทางศาสนา นักเรียน/เยาวชน ฯลฯ

5) สังคม ได้แก่ สถาบันทางสังคม สื่อมวลชน สถาบันวิจัย นักวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพต่าง ๆ องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน ฯลฯ

3.2.8 ยุทธศาสตร์หลัก

ยุทธศาสตร์ เป็นแนวคิดและทิศทางที่จะนำไปเป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนต่อไป ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์

1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

2) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพ่อแม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

3) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3.2.9 เจาะใจสู่ความสำเร็จ

1) รัฐประกาศนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ชัดเจน ในการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการดำเนินการพัฒนาเด็กปฐมวัย พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง โดยถือเป็นการลงทุนที่สำคัญ

2) จัดทำแผนปฏิบัติการทั้งแผนบูรณาการและแผนแต่ละส่วน พร้อมกำหนดตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็กปฐมวัย จัดทำแผนการติดตามผลทุกระดับ อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องทุกกระทรวง กรม สามารถจัดทำแผนปฏิบัติการได้(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2550 :1-40)

สรุปสาระสำคัญของร่างนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 ได้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ ในปี 2559 เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับและมีการพัฒนาที่ดีและเหมาะสมอย่างรอบด้าน สมดุล เต็มศักยภาพ พร้อมทั้งเรียนรู้อย่างมีความสุข เติบโตตามวัยอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กในระยะต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อให้มีแนวคิดและแนวทางร่วมกันทั้งระดับชาติและทุกระดับในการส่งเสริมสนับสนุนเด็กปฐมวัยทุกคนให้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพของตน

2.2 เพื่อให้กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยฯ ไปดำเนินการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์/แผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ข้อเสนอเทศ การวิจัย การติดตามและประเมินผล

2.4 เพื่อให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

3. นโยบายพัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี ทุกคนอย่างมีคุณภาพเต็มศักยภาพ มีครอบครัวเป็นแกนหลัก และผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กและทุกภาคส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดบริการและสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและการพัฒนาเด็ก

4. กลุ่มเป้าหมาย

4.1 เด็กอายุ 0-5 ปี ทุกคน

4.2 พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว ผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

4.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ได้แก่ ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู ผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก พี่เลี้ยงเด็ก ผู้สูงอายุที่ดูแลเด็ก แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ฯลฯ

4.4 ชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนต่าง ๆ ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ นักเรียน/เยาวชน ฯลฯ

4.5 สังคม ได้แก่ สถาบันทางสังคม สื่อมวลชน สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา นักวิชาชีพและองค์กรวิชาชีพต่าง ๆ องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรระหว่างประเทศ ฯลฯ

5. ยุทธศาสตร์หลัก เป็นแนวคิดและทิศทางที่จะนำไปเป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนต่อไป ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
2. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพ่อแม่และผู้เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย
3. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะช่วยส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-6 ขวบนั้น เป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้าน เจริญเติบโตในอัตราที่สูง โดยเฉพาะระบบประสาทและสมอง ซึ่งเจริญเติบโตได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดจากการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต ศักยภาพแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง นักจิตวิทยาและนักการศึกษาเชื่อว่า ประสบการณ์ที่เด็กปฐมวัยได้รับเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการทุกด้าน ต่อเนื่องไปจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การวางรากฐานที่ดีให้กับเด็กปฐมวัยจึงเท่ากับเป็นการเตรียมความพร้อมและสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาตินั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้าน โดยคุณสมบัตินี่มุ่งสร้างเสริม คือ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม คุณธรรม จริยธรรม วิถีชีวิตไทย สิ่งแวดล้อมและค่านิยม ความเสมอภาค

ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับอนาคตของประเทศบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์

แม้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยจะมีมาตั้งแต่โบราณ คือ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยก็ตาม แต่มิได้มีการดำเนินการอย่างเป็นแบบแผน กล่าวคือ เป็นการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (Informal Education) คือ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่มีโรงเรียนสำหรับเรียน โดยเฉพาะ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีการบังคับ เป็นการสอนแบบให้เปล่า ไม่มีค่าจ้างและค่าเล่าเรียน การเรียนจึงจัดอยู่ด้วยความสมัครใจของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนเน้นพุทธศึกษาและวิชาชีพเป็นหลัก การจัดการศึกษาปฐมวัยลักษณะนี้ดำเนินการถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ตั้งแต่พุทธศักราช 2541 เป็นต้นมา บ้านเมืองได้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญ จากการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ส่งผลให้การศึกษามูลนิธิเป็นรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น ถือเป็นทางการศึกษาปฐมวัยในยุคเริ่มต้นอย่างมีระเบียบแบบแผน รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ปรากฏขึ้นเป็นประการแรก คือ การจัดตั้ง “โรงเรียนเล็ก” และมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก คือ โรงเรียนราชกุมาร และโรงเรียนราชกุมารี สำหรับพระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์ นับเป็นสถานศึกษาปฐมวัยแห่งแรกที่เปิดดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยมีกำหนดชั้นเรียน วิชาเรียน และเวลาเรียนที่ชัดเจน ความตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคนี้ยังปรากฏในปลายรัชสมัยนี้ด้วย กล่าวคือ ได้มีการเผยแพร่ขยายแนวความคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแบบตะวันตกของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี เข้ามาในประเทศไทยเป็นครั้งแรก และจากการนี้ได้ก่อให้เกิดการศึกษาในรูปแบบ “อนุบาล” ขึ้นในสมัยต่อมาอย่างแพร่หลาย โดยเริ่มในลักษณะโรงเรียนราษฎร์เป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนในระยะแรกมี 3 แห่ง คือ วัฒนาวิทยาลัย มาแตร์เดอี และราชินี หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนทั้งสามแห่ง คือ แนวหลักสูตรของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี

นอกจากนี้รัฐบาลได้ส่งบุคลากรไปดูงานด้านอนุบาลศึกษาในต่างประเทศ และเมื่อกลับมาได้นำแนวคิดมาจัดตั้ง โรงเรียนอนุบาลของรัฐในปี 2483 คือ โรงเรียนอนุบาลลอออุทิส ซึ่งยึดแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี และเริ่มมีหลักสูตรใช้อย่างเป็นทางการและเป็นต้นแบบของโรงเรียนอนุบาลของรัฐในระยะต่อมา

สำหรับหลักสูตรระดับปฐมวัยที่มีการประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2489 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 ช่วง คือ

1. ช่วง พ.ศ. 2489-2493 หลักสูตรที่ใช้ คือ แนวการเตรียมการจัดอนุบาลศึกษา กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี วิชาที่เรียน ได้แก่ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม การเล่น ฝึกชาว ภาษาไทย เลขคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาดเขียนและการฝีมือ ขับร้อง สุขศึกษา

2. ช่วง พ.ศ. 2494-2502 หลักสูตรคล้ายคลึงกับหลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2489-2493 โดยกำหนดให้เรียนวิชาต่อไปนี้ คือ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติศึกษา สุขศึกษาและพลเมืองศึกษา ขงร้องเพลง ดนตรี วาดเขียน และการฝีมือ

3. ช่วง พ.ศ. 2503-2519 หลักสูตรฉบับนี้เป็นการเรียนการสอนโดยแยกเป็น 7 รายวิชา ได้แก่ ภาษาไทย เลขคณิต พละน่าย ธรรมชาติศึกษา สังคมศึกษา ศิลปศึกษา ขับร้องและดนตรี

4. ช่วง พ.ศ. 2520-2534 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 มีการประกาศใช้ระเบียบการจัดชั้นเด็กเล็ก และในแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ได้กล่าวถึง การศึกษาปฐมวัยไว้อย่างชัดเจน โดยใช้ชื่อว่า “ระดับก่อนประถมศึกษา” ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมในทุกด้าน โดยมุ่งจัดประสบการณ์การเรียนการสอนเป็นมวลประสบการณ์ 3 กลุ่ม คือ เตรียมเสริมสร้างทักษะ ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เตรียมเสริมสร้างประสบการณ์ และเตรียมเสริมสร้างลักษณะนิสัย

5. ช่วง พ.ศ. 2535-2538 เป็นช่วงที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีความก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า “แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาระดับปรับปรุง” โดยมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน และเน้นพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็ก ด้วยการจัดในรูปกิจกรรมแทนการสอนเป็นรายวิชาให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กวัยนี้ รวมทั้งยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ยังไม่ได้นำดำเนินการอย่างมีแบบแผน ยังไม่เป็นทางการ ไม่มีโรงเรียนสำหรับเรียนโดยเฉพาะ ไม่มีหลักสูตร เป็นการเรียนแบบให้เปล่า จวบจนสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เกิดการปฏิรูปการศึกษาส่งผลให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น มีการนำแนวคิดการจัดการศึกษาของเฟรเดอริคและมอนเตสเซอร์รี่เข้ามาจัดการศึกษา และเกิดการจัดการศึกษาในรูปแบบอนุบาล มี

การประกาศใช้หลักสูตรระดับปฐมวัยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบันแบ่งได้ 5 ช่วง ซึ่งช่วงที่ 5 พ.ศ. 2535-2538 เป็นช่วงที่หลักสูตรปฐมวัยมีความก้าวหน้ามากเพราะมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน รวมทั้งยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

นโยบายและภารกิจการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมามีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น การอนุบาลศึกษา การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาก่อนวัยเรียน และการศึกษาปฐมวัย แต่ไม่ว่าจะเรียนว่าอย่างไร ความหมายที่เป็นสากลอาจจะหมายถึง การจัดการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาปฐมวัยมานานกว่า 50 ปี มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ทำให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน สามารถจัดการศึกษาได้เอง

การจัดการศึกษาปฐมวัยใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านการศึกษาหลายทฤษฎี ตามความเชื่อของผู้จัดแต่ละแห่ง ความรู้เหล่านี้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ รวมทั้งมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างต่อเนื่อง กรมวิชาการ (ปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวการจัดการระดับก่อนประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2539 ซึ่งต่อมาระบบการศึกษาธิการได้ปรับปรุงแนวการจัดการระดับก่อนประถมศึกษา และประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 และได้พัฒนาเป็นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หลักสูตรดังกล่าวครอบคลุมอายุเด็กปฐมวัย ตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามช่วงอายุ คือ อายุแรกเกิดถึง 3 ปี และอายุ 3-5 ปี ซึ่งในช่วงกลุ่มอายุแรก การอบรมเลี้ยงดูจะมุ่งเน้นที่พ่อแม่และครอบครัว ส่วนช่วงกลุ่มอายุหลัง มีสถานศึกษาดูแล ได้แก่ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1-2-3 ดูแลเด็กอายุ 3-5 ปี นอกจากนี้ยังมีสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป สถานศึกษาที่เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานประกอบการและกระทรวงสาธารณสุข การจัดการศึกษาและดูแลปฐมวัยเหล่านี้ ต้องเอาใจใส่ดูแลทั้งเรื่องการเจริญเติบโตทางร่างกาย สุขภาพและจิต การจัดประสบการณ์ให้เกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา พัฒนาสูงสุดเต็มตามศักยภาพ

การที่มีหลายหน่วยงานจัดการศึกษาระดับปฐมวัย แม้จะใช้หลักสูตรเดียวกัน แต่ปัจจัยพื้นฐานทางด้านครอบครัว ความรู้ ประสบการณ์ และความพร้อมของหน่วยงานที่จัดมีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของพ่อแม่ผู้ทำงานที่ถึงภาระการเลี้ยงดูลูกไว้กับผู้สูงอายุและผู้รับจ้างที่ไม่มีความรู้ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจนทำให้เด็กจำนวนมากเกิดภาวะทุพโภชนาการ ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 บทที่ 2 ที่กล่าวถึงปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ดังนี้ ความไม่พร้อมของเด็กปฐมวัยส่วนหนึ่งมีสาเหตุสำคัญจากสภาพทุพโภชนาการ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตและมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยอายุแรกเกิดถึง 5 ปี ทุกคน ได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ในการดำเนินงานของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นการวางรากฐานชีวิตทุกด้าน ให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยและสังคมโลก โดยดำเนินการร่วมกันทั้งกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ

จากสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทที่มีความขาดแคลนทั้งสถานศึกษา บุคลากรและสื่ออุปกรณ์ ประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ของเด็กและผู้ปกครองที่มีความยากจน ขาดแคลนในทุก ๆ ด้าน รัฐบาลจึงมีนโยบายให้พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทให้มีคุณภาพเทียบเท่ากับสถานศึกษาในเมือง โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ตามเกณฑ์คัดเลือกศูนย์ปฐมวัยต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 เป็นต้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐและภารกิจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 42-46) การจัดการศึกษาในระยะแรกสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดตามนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรีโดยจัดทำเป็นโครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย โครงการจัดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา การดำเนินงานในระยะ

นี่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่าง และเพื่อการศึกษาวิจัยผลการดำเนินงานพบว่า เด็กวัย 4-6 ปี มีวุฒิภาวะสูงขึ้น มีความสามารถในการเรียนรู้และมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

ในปีการศึกษา 2524 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ขณะมีโรงเรียน 3,585 โรงเรียน นักเรียน 144,000 คน และเปิดชั้นเด็กเล็กเพียงชั้นเดียว ส่วนอนุบาล 2 ปี มีเฉพาะในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งรับมาจากกรมสามัญศึกษารวม 77 โรงเรียน เฉลี่ยจังหวัดละ 1 โรงเรียน และได้จัดการศึกษา ชั้นเด็กเล็ก 1 ปี ใน 37 จังหวัด

ในปี พ.ศ. 2529 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานโครงการอนุบาลชนบท สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการเปิดชั้นอนุบาลชนบทเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นมา และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเพื่อให้มีหน้าที่ครอบคลุมการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลด้วย นอกจากนี้ยังได้มีการดำเนินการจัดอนุบาล 3 ขวบ เพื่อเป็นการทดลองภูมิภาคต่าง ๆ คือ ที่โรงเรียนอนุบาล สามเสน อนุบาลนครนายก อนุบาลแพร่ อนุบาลสุรินทร์ และอนุบาลชุมพร ซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้มีนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กวันก่อนประถมศึกษามีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรมและมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดขยายการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลครอบคลุมทุกพื้นที่ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายปฏิรูปการศึกษา และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการจัดชั้นอนุบาล 3 ขวบ

ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้กับเด็กที่มีอายุ 3-5 ปี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และเน้นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาเป็นสำคัญ ภารกิจการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแบ่งเป็นระดับกรม ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ และระดับโรงเรียน

การจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการตามแนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ในระดับ

ก่อนประถมศึกษา โดยยึดหลักการในการจัดด้วยการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการเล่นและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาของเด็ก พัฒนาศักยภาพให้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และมีทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หลักในการจัดประสบการณ์ดังกล่าว มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาการทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีความมุ่งมั่นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา พัฒนาคุณลักษณะด้านพัฒนาการรับรู้และประสาทสัมผัส พัฒนาการสื่อสารโดยการฟังการพูด (ภาษา ท่าทาง คำพูด) พัฒนาค่านิยม คุณภาพ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นมีการตัดสินใจได้ถูกต้อง รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความรักชื่นชม และภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีของชาติ และมีคุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการเป็นหน่วยการสอน ให้เด็กพัฒนาเต็มความสามารถของแต่ละคนและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรมและอำนวยความสะดวกแก่เด็ก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาดังกล่าว ได้มีการประเมินความสามารถและพัฒนาการของเด็กในการแสดงพฤติกรรมที่คาดว่าจะปรากฏในแต่ละช่วงอายุ เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาเสริมประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน มิได้เป็นการประเมินเพื่อตัดสินได้หรือตก วิธีการประเมินหลายวิธี เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ การศึกษาผลงานนักเรียน ตัวอย่างผลการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาและวิจัยพัฒนาจิตพิสัยร่วมกับกระบวนการคิดในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลการศึกษาในระยะแรก พบว่า เด็กที่ได้รับทดลองการจัดประสบการณ์โดยวิธีการ 6M และการเสริมพลังจิตใจด้วยวิธีการทางบวก พร้อมทั้งได้ทำการประเมินพัฒนาการเด็กด้วย โดยใช้แนวทางของ Lowenfeld ซึ่งผลจากการประเมินภาพรวมส่วนใหญ่ เด็กอยู่ในเกณฑ์พัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจสูงขึ้น และเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาของเด็กวัยนี้ สภาพของอารมณ์จิตใจของเด็กวัยนี้ เมื่อได้รับความรัก ความเมตตาความอบอุ่นจากครู เพื่อนๆ ในโรงเรียนและจากบุคลากรในโรงเรียน เป็นผลทำให้เด็กอยากไปโรงเรียน มีพฤติกรรมที่ดีให้ความร่วมมือและสนใจกิจกรรมสูงขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองดีขึ้นร้อยละ 8.75 และรับผิดชอบต่อการเรียนดีขึ้นร้อยละ 90.84 ดังนั้น หากเด็กได้รับการฝึกและได้รับการจัด

ประสบการณ์ด้วยวิธีการวิจัยนี้สิ้นสุดตลอดระยะเวลาที่อยู่โรงเรียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสิ่งที่คิดแก่เด็กแล้ว จะทำให้เด็กมีพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ผ่านมา ซึ่งจัดได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งในแต่ละแห่งมีความเหลื่อมล้ำด้านความพร้อม คุณภาพและการยอมรับของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดโรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขตมหามงคลขึ้น เพื่อให้โรงเรียนเครือข่ายได้พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ให้และรับบริการวิชาการต่าง ๆ ในส่วนของเครือข่ายสหวิทยาเขต โรงเรียนอนุบาลได้กำหนดโรงเรียนใช้รูปแบบและสัญลักษณ์โรงเรียนในระดับอำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน และอาจจะขยายไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและศักยภาพเต็มที่ในการเป็นแม่ข่าย ทั้งนี้ได้เริ่มเตรียมความพร้อมการจัดทำโรงเรียนลูกข่ายในปี 2541 เพื่อดำเนินการในปีการศึกษา 2542 โดยให้กำหนดชื่อโรงเรียนลูกข่ายเป็น “โรงเรียนอนุบาล...(ระบุชื่ออำเภอ)” หรือ “โรงเรียนราชวินิต...(ระบุชื่อจังหวัด)” เป็นต้น การได้รับการสนับสนุนของโรงเรียนลูกข่าย เช่น การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียน การปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน การจัดทำสื่อ การประเมินพัฒนาการนักเรียน การนิเทศ กำกับดูแลและรับรองมาตรฐานจากโรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาบุคลากรครูและผู้บริหารโรงเรียน การหมุนเวียนการสนับสนุนปัจจัยจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งและพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้นมา โดยกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคัดเลือกโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ อำเภอละ 1 โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ ซึ่งศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบได้แบ่งระบบการบริหารงานเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป การดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นการพัฒนาสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานสนับสนุนอื่นในพื้นที่ ในการดำเนินงานของศูนย์ปฐมวัยต้นแบบจะมีกระบวนการนิเทศเป็นลำดับขั้นต่อเนื่อง เป็นระบบมีระเบียบแบบแผนและประสาน

สัมพันธ์กัน มีการจัดทำรายงานเพื่อสรุปภาพรวมการดำเนินงานและเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยคือ การให้การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการระดับก่อนประถมศึกษา โดยมีการจัดตามนโยบายของรัฐในแต่ละช่วงซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการตามแนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ในระดับก่อนประถมศึกษา โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กเรียนรู้เรียนจากประสบการณ์ตรงลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และมีทักษะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนา ทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยสำนักงานการศึกษาจังหวัด ได้ให้การสนับสนุนและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย กระทั่งปีการศึกษา 2548 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการจัดตั้งศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้น อำเภอละ 1 โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ การดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นการพัฒนาสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยเป็นการร่วมมือกันของหลายหน่วยงาน โดยมุ่งที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5. การบริหารจัดการสถานศึกษาของรัฐ

ตามหลักการจัดโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของคนไทยทุกคน ซึ่งต้องปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยการบริหารและจัดการศึกษาให้ยึดหลักมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ จัดตั้งองค์กรกลางด้านการศึกษาให้เล็ก แต่มีประสิทธิภาพให้เอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา รวมทั้งมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การตัดสินใจอยู่ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ในการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 13)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

สาระสำคัญหมวดที่ 1 บททั่วไป

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข โดยมีหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลกิจกรรม ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนตามพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้มีความสามารถในการ ประกอบวิชาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีหลักการจัดการศึกษาแบบการศึกษาตลอดชีวิต ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการ การศึกษา และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาได้มาตรฐานและมี ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

สาระสำคัญหมวดที่ 3 ระบบการศึกษา

รูปแบบการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งระดับการศึกษาในระบบ มี 2 ระดับ คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา
2. ระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับ

ปริญญา

รัฐบาลจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี ให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าสู่ปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้า ของ การศึกษาภาคบังคับ

สาระสำคัญหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้เชิง บูรณาการ เน้นความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองและสังคม ความรู้ทักษะด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ กิจกรรมสอดคล้องกับความ สนใจ และความถนัดของผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และสถานศึกษา ต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษา

สาระสำคัญหมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

สถานศึกษาต้องให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและรับรองการประกันคุณภาพภายนอก โดยมีสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา ทำการประเมินผลการจัดการศึกษา ตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่ง อย่างน้อยทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน ซึ่งสถานศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐานตามกำหนด ต้องปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด

สาระสำคัญหมวดที่ 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษามีฐานะเป็นองค์กรอิสระ ภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและพิทักษ์ใบอนุญาตกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพ พัฒนาวิชาชีพครูและผู้บริหาร ให้ครูและผู้บริหารทั้งของเอกชนและรัฐ ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546)

สรุป : การบริหารจัดการสถานศึกษาของรัฐ เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบตลอดชีวิตตามความสามารถของแต่ละบุคคล ที่นำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตได้ ซึ่งอาจจะผ่านระบบโรงเรียน และ/หรือนอกระบบโรงเรียน แต่ที่สำคัญควมามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการสถานศึกษาของรัฐต้องคำนึงถึงการพัฒนารูปแบบที่ยั่งยืน โดยผ่านขั้นตอนของการประกันคุณภาพภายในและประกันคุณภาพภายนอก

6. ศูนย์เด็กปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.1 ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย

การศึกษาปฐมวัยที่จัดให้เด็กที่มีอายุระหว่างแรกเกิด- 5 ปี เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์ เด็กวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้นชีวิต ถือว่าเป็นวัยทองของชีวิต เพราะเป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาเจริญเติบโตในอัตราสูงสุด โดยเฉพาะในด้านระบบประสาทและสมองจะเติบโตร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด เป็นช่วงวัยที่กำลังสร้างบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยพื้นฐานของตนเอง เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ หากได้รับการอบรมเลี้ยงดูส่งเสริมอย่างถูกต้อง และได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอเท่ากับได้วางรากฐานที่ดีให้กับเด็กปฐมวัยซึ่งจะเป็นผลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติในอนาคต

การจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน แม้จะไม่เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่รัฐบาลก็ให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ โดยมุ่งที่จะเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา และส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน ตลอดจนอบรมเลี้ยงดูให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยขึ้นเพื่อเป็นหลักสูตรแกนกลางในการจัดการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ สถานศึกษาต่าง ๆ ในท้องถิ่นสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับเด็ก ครูผู้สอน สภาพสถานศึกษา สภาพปัญหา ความต้องการ ความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของท้องถิ่นได้

จากความสำคัญของเด็กปฐมวัยและแนวการจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาการศึกษาปฐมวัยดังกล่าวข้างต้น การนำไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการหาแนวปฏิบัติและส่งเสริมให้การจัดการศึกษาปฐมวัยบรรลุผลให้มากที่สุด การมีแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดีจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยได้ ดังนั้นจึงจัดให้มีศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายขึ้น

ความหมาย

ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งสนับสนุนเด็กทุกประเภท และเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้

และศูนย์ประสานงานให้บริการทางวิชาการ เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนา การศึกษาปฐมวัย ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

ศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมี คุณภาพ มุ่งสนับสนุนเด็กทุกประเภท และเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่ง เรียนรู้ และศูนย์ประสานงานให้บริการทางวิชาการ เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนา การศึกษาปฐมวัย ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ

เป้าหมาย

1. เด็กปฐมวัยทุกประเภทได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
2. ครูผู้สอนมีความชำนาญในการจัดประสบการณ์พัฒนาเด็ก เป็นบุคลากรแห่งการ เรียนรู้ มีความรักและเข้าใจเด็กทุกประเภท
3. ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นแหล่งรวมความรู้และเป็นศูนย์ประสานงานด้าน การศึกษาปฐมวัย จัดสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ และสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของ เด็ก
4. ผู้ปกครองและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และมี ส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

6.2 เกณฑ์การคัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การคัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์ปฐมวัย สถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์เด็ก ปฐมวัยเครือข่ายจะใช้เกณฑ์การคัดเลือกเช่นเดียวกับศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีคุณสมบัติตาม เกณฑ์การคัดเลือกศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบที่กำหนดไว้ทุกข้อ ดังนี้

1. หลักสูตร

1.1 ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 โดยดำเนินการตามปรัชญา การศึกษาปฐมวัย หลักการ และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

1.2 มีหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เกิดจากการประสานความร่วมมือของทุกฝ่าย เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น

1.3 มีการนำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เกิดจากการประสานความร่วมมือของทุกฝ่าย เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น

1.3.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย โครงสร้างหลักสูตร สะท้อนเอกลักษณ์ของสังคมชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดเด่น และปัญหา ฯลฯ สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 รวมทั้งพัฒนาการของเด็ก ชุมชน และท้องถิ่น

1.3.2 มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่ยึดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยและยึดเด็กเป็นสำคัญ (ไม่ใช่แผนการจัดประสบการณ์สำเร็จรูปที่จัดพิมพ์จำหน่ายหรือลอกเลียนแบบ โรงเรียนอื่น)

1.3.3 การจัดประสบการณ์สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ (เช่น ไม่ใช่แบบฝึกหัดเป็นหลักในการจัดกิจกรรม และไม่มีการบ้านในลักษณะแบบฝึกหัดเขียนที่มีเนื้อหาในระดับชั้นประถมศึกษา)

1.3.4 รูปแบบการจัดประสบการณ์ จัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น โดยไม่จัดเป็นรายวิชา

1.3.5 มีการประเมินพัฒนาการที่สอดคล้องกับสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การสังเกต แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ โดยไม่เน้นการใช้แบบทดสอบ และนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กให้สูงสุดตามศักยภาพ

1.3.6 มีการนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้พัฒนาคุณภาพเด็ก

1.3.7 มีการนำแหล่งการเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กรักและภูมิใจในท้องถิ่น

2. บุคลากร

2.1 ผู้บริหาร

2.1.1 เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย และ/หรือมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ถูกต้องตามหลักการจัดการศึกษาในระดับนี้

2.1.2 ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยตามหลักการที่ถูกต้อง สามารถเป็นตัวอย่างในการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัย และขยายผลแก่โรงเรียนอื่น

2.1.3 มีการประชุมวางแผน นิเทศ กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของครูผู้สอนปฐมวัย และการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอต่อเนื่อง

2.2 ครูผู้สอน

2.2.1 สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย และ/หรือเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.2.2 มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สามารถนำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก สามารถเป็นตัวอย่างและขยายผลแก่โรงเรียนปฐมวัยอื่นได้

2.2.3 จัดประสบการณ์ได้ถูกต้องตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก

2.2.4 มีความประพฤติดี ไม่ยกพร่องในศีลธรรมอันดี ไม่มีประวัติการกระทำผิดต่อเด็กหรือละเมิดสิทธิเด็ก และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

2.2.5 มีบุคลิกภาพดี มีเมตตา

2.2.6 มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อ ไม่ติดสารเสพติด และมีสุขภาพจิตดี

2.3 ผู้ปกครอง/ชุมชน

2.3.1 มีกิจกรรมการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน

2.3.2 พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนให้ความร่วมมือกับครูผู้สอนในการจัดการศึกษาปฐมวัย ตามหลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

3. สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่

3.1 ตั้งอยู่ในบริเวณที่ปลอดภัย ไม่เสี่ยงอันตราย ห่างไกลจากแหล่งอบายมุข โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการที่ไม่เหมาะสม เช่น สถานบันเทิง ร้านเกม ป่อนการพนัน ฯลฯ

3.2 มีความพร้อมของอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมภายในและนอกอาคารสะอาด ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาเด็ก

3.3 มีห้องส้วมและอ่างล้างมือ จำนวนเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และเหมาะสมกับเด็ก

3.4 ภายในอาคารมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทสะดวก ระดับเสียงภายใน และนอกอาคารไม่ดังเกินไป และไม่มีเสียงรบกวนเด็ก ภายในห้องเรียนมีการจัดมุม ประสบการณ์ที่มีสื่ออุปกรณ์เหมาะสม เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก

3.5 มีเครื่องเล่นสนามหลากหลายชนิด เพียงพอกับจำนวนเด็ก มีที่เล่นน้ำ เล่นทราย โดยมีการบำรุงรักษา และปฏิบัติตามหลักความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ

4. การให้บริการ

4.1 โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีห้องเรียนที่สามารถจัดการเป็น ต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยได้ทุกห้อง และมีครูผู้สอนปฐมวัยครบทุกชั้นเรียน

4.2 โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีความพร้อมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

6.3 การบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย

การบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ หมายถึง กระบวนการทำงานโดยระดม ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

สำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย การบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย ใช้หลักการบริหารจัดการเช่นเดียวกับการบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 3-4)

โครงสร้างการบริหารจัดการ

1. ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

ภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหารจัดการ

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 5)

2. คณะกรรมการบริหารและจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

การบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรจัดในรูปคณะกรรมการ อาจเป็น คณะกรรมการชุดเดียวกับคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา หรือตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษาและดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารและจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ประกอบด้วย

2.1 คณะที่ปรึกษาศูนย์เด็กปฐมวัย ควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านปฐมวัยในท้องถิ่น หรือบุคลากรจากภาคเอกชนที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.2 หัวหน้าหรือประธานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ อาจเป็นผู้อำนวยการ สถานศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษาที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.3 คณะกรรมการ อาจประกอบด้วย รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือหัวหน้า กลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มบริหารงบประมาณ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคล หัวหน้า กลุ่มบริหารทั่วไป ครูผู้สอนระดับปฐมวัย กรรมการเครือข่ายผู้ปกครองระดับปฐมวัย กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมเป็นกรรมการได้ตามความเหมาะสม

2.4 คณะเลขานุการ อาจแต่งตั้งหัวหน้าสายชั้นปฐมวัยหรือครูผู้สอนระดับปฐมวัย เป็นฝ่ายเลขานุการ

ตัวอย่างคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

1. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา	กรรมการที่ปรึกษา
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย	กรรมการที่ปรึกษา
3.ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานการศึกษาปฐมวัย	กรรมการที่ปรึกษา
4. ผู้อำนวยการสถานศึกษา	ประธานคณะกรรมการ
5. รองผู้อำนวยการสถานศึกษา	กรรมการ
6. หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ	กรรมการ
7. หัวหน้ากลุ่มบริหารงบประมาณ	กรรมการ
8. หัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคล	กรรมการ
9. หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป	กรรมการ
10. กรรมการเครือข่ายผู้ปกครองระดับปฐมวัย	กรรมการ
11. กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	กรรมการ
12. หัวหน้าสายชั้นปฐมวัยหรือครูผู้สอนระดับปฐมวัย	กรรมการและเลขานุการ
13. ครูผู้สอนระดับปฐมวัย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

3. ขอบข่ายการบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามโครงสร้างใหม่ แนวทางการดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบจึงจัดขอบข่ายการบริหารตามแนวทางส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ดังนี้

การบริหารวิชาการ

งานวิชาการเป็นภารกิจของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ การบริหารวิชาการส่งผลโดยตรงถึงคุณภาพเด็กอย่างชัดเจน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจะเป็นปัจจัยสำคัญจะทำให้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบมีความเข้มแข็งในการบริหารวิชาการ สามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการจัดประสบการณ์ ตลอดจนการประเมินพัฒนาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารงานวิชาการด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย
3. เพื่อให้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นศูนย์วิชาการเกี่ยวกับการจัดการปฐมวัย เป็นแหล่งศึกษาแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือ วิจัย ทดลอง พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ของการจัดการศึกษาปฐมวัย
4. เพื่อให้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยกับครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น อย่างกว้างขวาง

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา
3. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินการใช้หลักสูตร
4. การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
5. การเป็นแหล่งศึกษาวิจัย ทดลอง และพัฒนาการด้านวิชาการ
6. การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ

ขอข่วยการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นกรอบ แนวทางหรือทิศทางของการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาต้องจัดทำให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น หลักสูตรที่ดีต้องพัฒนาอยู่เสมอให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทุกด้านในสังคม การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีมีคุณภาพ

1.1 กระบวนการการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีการบริหารจัดการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.1.1 การเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น

- 1) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ
- 2) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการต่าง ๆ
- 4) พัฒนานุเคราะห์

1.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีส่วนประกอบที่สำคัญ เช่น

- 1) วิสัยทัศน์ ภารกิจเป้าหมาย
- 2) จุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)
- 3) โครงสร้างของหลักสูตรที่ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ของเด็กแต่ละชั้นปีและเวลาที่ใช้ในการจัดประสบการณ์

- 4) การจัดประสบการณ์
- 5) การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้
- 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 7) การประเมินพัฒนาเด็ก
- 8) การบริหารจัดการหลักสูตร

1.1.3 การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตรเช่น

- 1) กำหนดแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้
- 2) กำหนดแผนที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 3) กำหนดแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

1.1.4 การดำเนินการใช้หลักสูตร จัดทำสิ่งต่อไปนี้ เช่น

- 1) กำหนดการจัดประสบการณ์
- 2) ตารางกิจกรรมประจำวัน
- 3) แผนการจัดประสบการณ์
- 4) จัดประสบการณ์

1.1.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

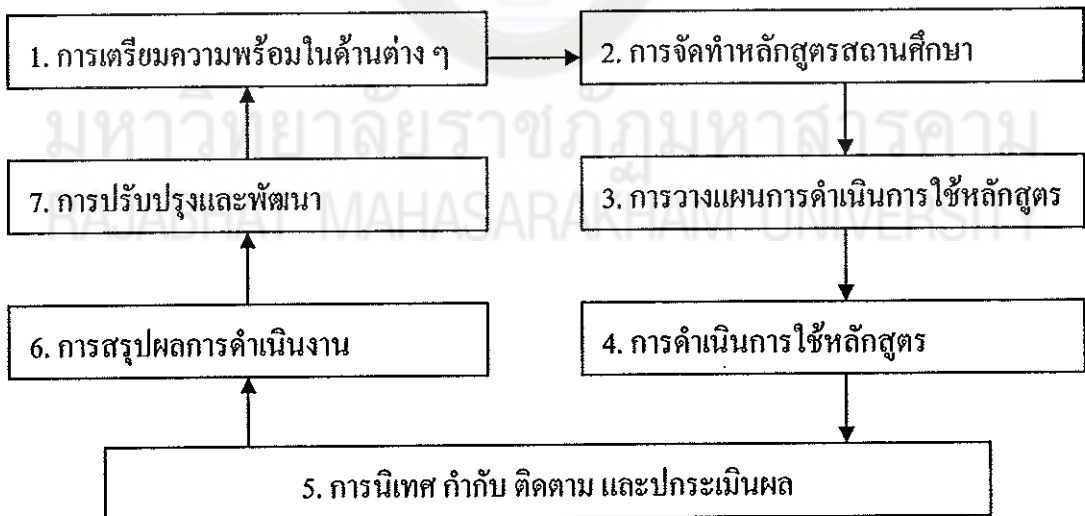
- 1) กำหนดรูปแบบ เครื่องมือการนิเทศ
- 2) ดำเนินการนิเทศ แนะนำในการช่วยเหลือ
- 3) เก็บรวบรวมข้อมูล

1.1.6 การสรุปผลการดำเนินงาน

- 1) ประเมินผลการใช้หลักสูตร
- 2) รายงานผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.1.7 การปรับปรุงและพัฒนา เช่น

ผลที่ได้จากการดำเนินการมาปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นมาใหม่
(ถ้าจำเป็นและมีข้อมูลเพียงพอ)

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 9)

1.2 ลักษณะสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา มีดังนี้

- 1.2.1 จัดทำโดยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรใน ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น
- 1.2.2 มีเป้าหมายการพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546
- 1.2.3 มีสาระการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของเด็กและมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ เอกลักษณะของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2.4 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 1.2.5 กำหนดโครงสร้างสูตรสถานศึกษา จำแนกตามช่วงอายุ สาระ การเรียนรู้และระยะเวลาเรียนอย่างชัดเจนนำไปปฏิบัติได้
- 1.2.6 กำหนดสาระการเรียนรู้ ทั้งสาระการเรียนรู้ที่ควรเรียนรู้และ ประสบการณ์สำคัญที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 1.2.7 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักการจัดการ ปฐมวัยที่เน้นรูปแบบกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นไม่จัดเป็นรายวิชา โดยอาจจะเลือกใช้นวัตกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมตามความเหมาะสมและ ปฏิบัติได้
- 1.2.8 กำหนดตารางกิจกรรมประจำวันให้เด็กปฏิบัติหลากหลาย โดยให้ ครอบคลุมทั้งกิจกรรมใน/นอกห้องเรียน กิจกรรมสงบ/เคลื่อนไหว กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อ ใหญ่/กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม/ครูผู้สอนริเริ่ม สมดุลกัน และกิจกรรมรายบุคคล/ กลุ่มเล็ก /กลุ่มใหญ่
- 1.2.9 กำหนดการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ของเด็ก เหมาะสมกับวัยของเด็ก ได้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้
- 1.2.10 กำหนดการใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กมีพัฒนาการรอบ ด้านและเกิดการเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า (ประสบการณ์ตรง) เหมาะสมกับพัฒนาการ และอายุของเด็ก

1.2.11 กำหนดการประเมินพัฒนาการตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย โดยเน้นการสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมเด็ก การเก็บรวบรวม ศึกษาผลงาน เด็ก และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กตามศักยภาพ

1.2.12 กำหนดการจัดการบริหารหลักสูตร โดยมีการจัดระบบนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร

1.2.13 มีการปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก บริบททางสังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ปัจจุบัน

2. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา

ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ต้องนำหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและชุมชนมาใช้ในการพัฒนาเด็ก โดยคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การประเมินพัฒนาการ และการเจริญเติบโตของเด็กตลอดจนการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2.1 การจัดประสบการณ์ ประสบการณ์ที่จัดสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยและบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดขึ้น

2.1.2 จัดทำกำหนดการจัดประสบการณ์รายปี โดยนำสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษามาจัดเรียงให้เหมาะสมกับช่วงจังหวะเวลาที่สอดคล้องกับสภาพ และกิจกรรมของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและชุมชน ควรจัดให้มีทั้งส่วนที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ล่วงหน้า และส่วนที่เปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มตามความสนใจและส่วนที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่อยู่อาศัย

2.1.3 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กให้ครอบคลุม ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่าง สอดคล้องกับหลักการ แนวทางการจัดประสบการณ์และรูปแบบการจัดประสบการณ์มี หลักสูตรนวัตกรรมที่กำหนดไว้ โดยหัวใจของการวัดประสบการณ์ให้กับเด็ก คือ การเรียนรู้ ผ่านการเล่น

2.1.4 จัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์ที่กำหนด

2.2 การจัดสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมภายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลองและต้องสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว การจัดการสภาพแวดล้อมมีดังนี้

2.2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุประสงค์ ต้องได้กำหนดให้มีให้เป็นได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

1) สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หมายถึง การจัดมุมประสบการณ์ต่างๆ ในห้องเรียน สื่อประสบการณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวนของสื่อ และของเล่นต่อจำนวนเด็กซึ่งอาจแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรม ดังนี้

(1) พื้นที่อำนวยความสะดวกในห้องเรียนจำเป็นต้องมีพื้นที่สำหรับเด็กเพื่อแสดงผลงาน เก็บเพิ่มผลงาน เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก มีพื้นที่สำหรับเก็บเครื่องใช้ของครูผู้สอนและมีป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

(2) พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้มีพื้นที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตัวเอง และทำกิจกรรมด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

(3) พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่สามารถใช้เสียงดังและส่วนที่ต้องการสงบออกจากกันการจัดมุมต่าง ๆ ครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

(4) ควรมีมุมเล่น/มุมประสบการณ์อย่างน้อย 4 มุม
 (5) ควรมีการพลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นในมุมตามความสนใจเด็ก
 (6) ควรจัดให้มีประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏว่าอยู่ในมุมเล่น

(7) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นเพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้ามาเล่น

(8) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็กโดยมีข้อตกลงร่วมกัน เช่น การจัดเก็บอุปกรณ์ การรอคอย การให้โอกาสผู้อื่นได้เล่น เป็นต้น

(9) อาจจัดมุมสงบไว้ทั้งในและนอกอาคารเพื่อให้เด็กได้อยู่ตามลำพังบ้าง

(10) จัดพื้นที่แสดงผลงานมีส่วนที่อ่อนนุ่มบ้าง เช่น พรม เบาะ ฯลฯ

2) สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมทั้งเครื่องเล่นสนามจัดระวังรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษาดูแลรักษาความสะอาด จัดแต่งและปลูกต้นไม้ให้มีความร่มรื่นสวยงามรอบๆ บริเวณสถานศึกษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก ดังนี้

(1) บริเวณสนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย กรวด หิน พื้นที่สำคัญของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นที่สำคัญจุดที่เล่นน้ำ บ่อทรายพร้อมอุปกรณ์การเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นดูแลให้มีความสะอาด ตรวจสอบเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรงปลอดภัยอยู่เสมอ นอกจากสนามเด็กเล่น ควรมีที่นั่งเล่นพักผ่อน โดยจัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงา อาจใช้เป็นที่จัดกิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ จัดเป็นมุมหนังสือเคลื่อนที่หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

(2) บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีไม่มากนักอาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถางสวนสมุนไพร ฯลฯ

นอกจากนี้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบต้องจัดหาอาหารตามหลักโภชนาการและน้ำดื่มที่สะอาดเพื่อให้เด็กมีสุขภาพอนามัยที่ดีให้เด็กได้รับประทานอาหารครบตามหลักอาหาร 5 หมู่ อาหารธัญพืชที่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารสดจากธรรมชาติผลไม้ต่าง ๆ ไม่ใช่อาหารที่ผ่านการปรุงแต่งใส่สารชูรส สารกันบูด ขนมกรูบกรอบ ฯลฯ

2.2.2 สภาพแวดล้อมทางจินตภาพ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เกิดจากพฤติกรรมของตัวบุคคล ประกอบด้วยการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับเด็กในเชิงบวก จะช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกในการเรียนรู้

2.3 สื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สื่อที่ใช้ประกอบกิจกรรมภายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรเป็นสื่อที่พัฒนาการเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญาเหมาะสมกับวัย การใช้สื่อก็จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดมีลักษณะสื่อควรมีดังนี้

2.3.1 เป็นสื่อจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก

2.3.2 เป็นสื่อที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก

2.3.3 เป็นสื่อที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และสะท้อน

วัฒนธรรมและสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

2.3.4 เป็นสื่อที่เด็กควรมีส่วนจัดทำ การจัดป้ายนิเทศ โดยมีผลงานของเด็กในหลายรูปแบบ และป้ายนิเทศมีการปรับเปลี่ยน ทันต่อเหตุการณ์ เอื้อต่อการเรียนรู้

ในการจัดการศึกษาปฐมวัยถือว่า เป็นการ จัดที่ต้องคำนึงถึงตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการใช้สื่อต้องจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการ เพื่อให้เด็ก ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ครูผู้สอนควรมีความรู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยี และสามารถให้ความรู้กับผู้ปกครองได้ เช่น

- 1) การเลือกรื่อง การพิจารณาเนื้อหาของเรื่องในซีดีและสื่อต่าง ๆ
- 2) ระยะเวลาที่เหมาะสมกับเด็กในการดูโทรทัศน์ การใช้คอมพิวเตอร์
- 3) การพิจารณาเนื้อหาของเกม รายการ โทรทัศน์

2.4 การประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโต ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบต้องดำเนินการประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กอย่างสอดคล้องกับหลักการประเมินพัฒนาการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อนำผลการประเมินมาจัดประสบการณ์หรือดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้บรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมีแนวทางมีการดำเนินการ ดังนี้

2.4.1 การประเมินการเจริญเติบโต

1) ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงทุกเดือน แล้วบันทึกการเจริญเติบโตของเด็กโดยนำน้ำหนัก ส่วนสูง และสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนส่วนสูง ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข

2) ประเมินการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เมื่อพบว่า น้ำหนัก ส่วนสูงและสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับความสูงน้อยกว่าเกณฑ์หรือมากกว่าเกณฑ์จะต้องดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2.4.2 การประเมินพัฒนาการเด็ก

1) ประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2) ประเมินจากการแสดงออกตามสภาพจริงของเด็ก ด้วยการสังเกต บันทึก และรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมและผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของเด็ก

3) ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนว่าจะประเมินอะไร เมื่อไรด้วยวิธีการอย่างไร และใช้เครื่องมืออะไรในการประเมิน จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่

วางแผนไว้ นำข้อมูลที่ได้มารวบรวม ตีความ และนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพของเด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

4) เลือกใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสนทนา การเก็บรวบรวมผลงาน เป็นต้น ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรมีความหลากหลาย ใช้ง่ายได้สะดวก และเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล

5) ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน เช่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กที่บ้าน หรือช่วยเก็บรวบรวมผลงานของเด็ก เป็นต้น และควรรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครองทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

6) มีการรายงานผลในทางบวกและบันทึกลงในเอกสารหลักฐาน เช่น สมุดรายงานประจำตัวเด็ก โดยสถานศึกษาสามารถออกแบบสมุดรายงานประจำตัวเด็กได้เอง ให้สอดคล้องกับเกณฑ์พัฒนาการตามวัยของเด็ก และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด

2.5 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์หน้าที่ประจำสำคัญประการหนึ่งของครูผู้สอน คือ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อนำไปใช้สอนเด็กในชั้นเรียนของตน การสอนเด็กไม่ว่าวัยใด จะต้องมีการวางแผนการสอนล่วงหน้า เพื่อให้เด็กได้พัฒนาไปตามจุดหมายที่ตั้งไว้หลักสูตร ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเรียนรู้หลักการและวิธีการเขียนจัดประสบการณ์ เช่น

2.5.1 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีด้วยการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์แต่ละช่วงอายุที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด

2.5.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีให้ครอบคลุมประสบการณ์สำคัญทุกข้อ และ สาระที่ควรเรียนรู้ถึง 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็กธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก และนำไปใช้สอนได้จริง

2.5.3 มีการจัดทำกำหนดการสอนตลอดทั้งปี

2.5.4 เขียนแผนการจัดประสบการณ์ อาจใช้รูปแบบความเรียงหรือแบบกึ่งตาราง ทั้งนี้ลักษณะที่ดีของแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ควรพิจารณา

1) หัวข้อการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เช่น ชื่อหน่วย จุดประสงค์ทั่วไป วันที่ทำการสอน เวลาที่สอน ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์เฉพาะกิจกรรม สาระการเรียนรู้วิธีดำเนินกิจกรรม สื่อ การประเมิน บันทึกหลังการสอน

- 2) ชื่อหน่วยการจัดประสบการณ์ นำมาจากกำหนดการสอน ทั้งนี้บางหน่วยอาจจะเกิดจากเด็กกำหนด ครูผู้สอนและเด็กกำหนดร่วมกัน ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนด
- 3) จุดประสงค์ทาง ไปครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และสอดคล้องเชื่อมโยงกับจุดประสงค์เฉพาะ
- 4) กำหนดประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้เฉพาะกิจกรรมแต่ละครั้งที่กำหนด
- 5) จุดประสงค์กิจกรรม และการประเมินในแต่ละกิจกรรม มีความสอดคล้องกัน
- 6) เนื้อหาบูรณาการเหมาะสมกับวัยและเป็นไปตามความสนใจของเด็ก
- 7) มีการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่
- 8) เขียนอย่างชัดเจน ถูกต้องตามหลักการศึกษาปฐมวัย อ่านเข้าใจง่าย และตรงกัน

3. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร

การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการช่วยเหลือแนะนำวิชาการเพื่อให้ดำเนินงานด้านต่าง ๆ ภายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบต้องจัดให้มีการนิเทศที่ยึดหลักการสำคัญ คือ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ยึดหลักประชาธิปไตย เทคนิคการนิเทศอาจเป็นนิเทศรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มการนิเทศภายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ จะช่วยให้ครูมีความเข้าใจในแนวคิด หลักการ และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูผู้สอนและเป็นการประเมินการใช้หลักสูตร

4. การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยครอบคลุมทั้งเด็กปฐมวัยปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โดยยึดหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม สติปัญญา การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญมากดังกล่าวแล้วข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงภารกิจสำคัญในการที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้ง 3 ประเภท มีความแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปกติเพราะจะต้องให้การช่วยเหลือและการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความพิเศษที่มีความแตกต่างในแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษจึงมีแนวคิดดำเนินการแยกประเภท ดังนี้

4.1 เด็กพิการ

4.1.1 จัดทำทะเบียนเด็กเป็นรายบุคคล

4.1.2 วิเคราะห์ จำแนก จัดประเภทเด็กพิการแต่ละประเภทและระดับต่าง ๆ

ในเมืองต้น

4.1.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่สามารถตรวจสอบได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงพร้อมทั้งให้การบำบัดรักษาและช่วยเหลือได้ทันทั่วถึง ได้แก่ โรงพยาบาลและหน่วยงานสาธารณสุขที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยตรง

4.1.4 ในกรณีที่สามารเรียนร่วมได้จะต้องออกแบบ/วางแผน/จัดทำแผนการจัดการประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และมุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถเรียนร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4.1.5 จัดหาสื่อ อุปกรณ์ให้เหมาะสมกับความต้องการ

4.1.6 จัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

4.1.7 ประเมินผลตามสภาพจริง

4.1.8 ในกรณีที่สามารเรียนร่วมได้ ต้องประสานงานกับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทางให้การช่วยเหลือเด็กดังกล่าว เช่น โรงเรียนโสตศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสอนเด็กปัญญาอ่อน

4.1.9 จัดทำเครือข่ายผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือเด็กพิการแต่ละประเภท

4.2 เด็กด้อยโอกาส

4.2.1 จัดทำข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล รวมทั้งข้อมูลสภาพครอบครัว

4.2.2 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนกจิตเวชประจำโรงพยาบาลและหน่วยงานสาธารณสุข ฯลฯ เพื่อขอความร่วมมือในการประเมินศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสเป็นรายบุคคลและฟื้นฟูศักยภาพ พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจเพื่อให้สภาพจิตเป็นปกติ

4.2.3 ให้ความรู้กับครอบครัว ผู้ปกครองในการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสสร้างแรงจูงใจเพื่อให้สภาพจิตเป็นปกติ

4.2.4 จัดทำหลักสูตร แผนการจัดประสบการณ์ให้เหมาะกับเด็ก และส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนร่วมผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4.2.5 จัดหาสื่ออุปกรณ์ให้เหมาะสมกับความต้องการ

4.2.6 จัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

4.2.7 ประเมินผลตามสภาพจริง

4.2.8 มีโครงการมุ่งบริการเสริมแก่เด็กด้อยโอกาส เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการขอสนับสนุนเงินทุนและทรัพยากรจากผู้อุปถัมภ์ หน่วยงาน องค์กรเอกชน

4.2.9 จัดทำเครือข่ายผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดให้การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

4.3 เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

4.3.1 จัดทำทะเบียนเด็กเป็นรายบุคคล

4.3.2 แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยเด็กที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละด้าน โดยมีแพทย์ จิตแพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ/หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางร่วมเป็นกรรมการด้วย

4.3.3 มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการสำรวจแนวความสามารถพิเศษ โดยการศึกษาเอกสารชุดสำรวจแนวความสามารถพิเศษ และเข้ารับการศึกษาอบรมปฏิบัติการในการวัดแววเด็กที่มีความสามารถพิเศษและการให้การช่วยเหลือภายหลังจากค้นพบแนวความสามารถพิเศษในแต่ละด้าน

4.3.4 คัดแยกเด็กที่มีความสามารถแต่ละประเภท

4.3.5 จัดทำหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับ
ความสามารถพิเศษแต่ละประเภท

4.3.6 จัดหาสื่อ อุปกรณ์ให้เหมาะสม

4.3.7 ประเมินผลตามสภาพจริง

4.3.8 ประสานผู้ปกครอง เพื่อให้การสนับสนุนและส่งต่อไปสู่สถานศึกษา
หรือสถาบันที่มีความเข้มแข็งในการที่จะพัฒนาส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษแต่ละ
ประเภท

4.3.9 จัดทำเครือข่ายผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้การสนับสนุน ส่งเสริม
และ พัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษแต่ละประเภท

นอกจากนี้อาจมีเด็กที่มีปัญหาอื่น ๆ ที่มักพบในชั้นเรียนอยู่เสมอ ได้แก่ เด็กที่มีปัญหา
ด้านสุขภาพอนามัย เด็กที่มีปัญหาหูตึง เด็กที่มีปัญหาบกพร่องทางสายตา ฯลฯ ก็ควรได้รับ
การดูแลช่วยเหลือโดยการประสานงานกับผู้ปกครอง หรือแพทย์ หรือนักจิตวิทยา เพื่อตรวจ
สุขภาพ แล้วให้การบำบัดรักษาและช่วยเหลือ เช่น หูตึงก็ค้นหาเครื่องช่วยฟัง สายตาสั้นก็ใช้
แว่นตา มีปัญหาด้านอารมณ์รุนแรงก็จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อให้ผ่อนคลาย เป็นต้น

5. การเป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาการด้านวิชาการ

บทบาทสำคัญของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมให้มี
การวิจัยทดลองนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งศูนย์ปฐมวัยต้นแบบ
สามารถดำเนินการได้หลากหลายลักษณะ คือ

5.1 ให้มีความร่วมมือกับบุคลากรนอกหรือหน่วยงานอื่น ในการศึกษา วิจัย เพื่อ
นำมาใช้พัฒนา

5.2 นำแนวคิดหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดประสบการณ์ เช่น แนวคิด
การสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language) การสอนแบบโครงการ(Project Approach)
ที่ส่งเสริมพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ฯลฯ

5.3 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการทำงานสืบเนื่องจาก
ข้อ 5.2 ซึ่งสามารถทำในรูปแบบการศึกษา วิจัย แล้วนำผลมาประยุกต์ใช้ต่อไป

5.4 การวิจัยในชั้นเรียน โดยศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบส่งเสริมให้ครูสอนนำกระตือ
การวิจัยในชั้นเรียนมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา และปรับปรุงการจัดประสบการณ์หรือพฤติกรรม
ของเด็ก เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

การวิจัยในชั้นเรียน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน เป็นการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อการแก้ปัญหาในห้องเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้อย่างดีที่ทำได้โดย ครูผู้สอนในห้องเรียน และนำผลมาใช้ปรับปรุงการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับเด็ก เป็นงานที่ต้องกระทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันที และสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ทั้งตนเองและเพื่อนร่วมงาน

ขั้นตอนการทำวิจัยในชั้นเรียน ควรมีการวางแผนการดำเนินการ ดังนี้

1. การเตรียมการจัดทำรายงานวิจัยในชั้นเรียน ศึกษาและกำหนดปัญหา/ระบุ คำตอบที่คาดหวัง (สมมติฐาน) และแนวทางแก้ไข
2. การลงมือปฏิบัติ สังเกต/จดบันทึกวิธีการ และบันทึกผลการแก้ไขเป็นระยะ/ เก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง หลายวิธี และหลายช่วงเวลา
3. สรุปผลและจัดทำรายงานแบบไม่เป็นทางการ /มีข้อมูลสะท้อนกลับจากตนเอง/ ใช้หลักการทำไต่ตรองสารนิทัศน์ประกอบ

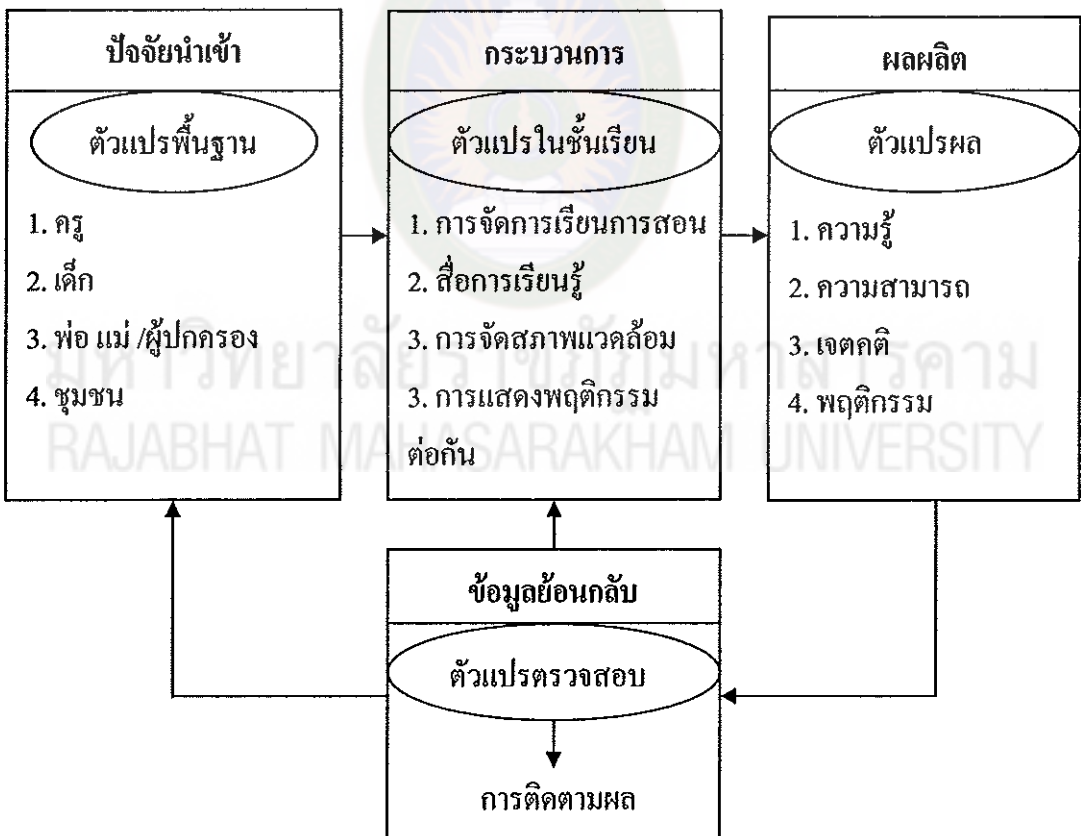
ลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน

1. จุดเริ่มต้นของการวิจัย เริ่มจากการมีปัญหาการเรียนการสอนในชั้นเรียน ครูผู้สอนมีความต้องการที่จะค้นหาสาเหตุและแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาให้ถูกล่วง หรือเกิดจากความต้องการที่จะพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพ
2. ขอบเขตของการวิจัย เป็นการวิจัยที่เฉพาะเจาะจงไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือน การวิจัยทั่วไป เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่สัมพันธ์กับเด็กซึ่งอาจ ศึกษาเป็นรายบุคคล รายกลุ่มในห้องเรียนเดียวหรือหลายห้องเรียนที่มีครูผู้สอนมีส่วน รับผิดชอบในการเรียนการสอนอยู่ด้วย โดยมุ่งนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนา คุณภาพการเรียนการสอนของครูผู้สอนในชั้นเรียนที่ศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถอ้างอิงไปสู่กลุ่ม อื่นได้
3. ผู้ดำเนินการวิจัย จะดำเนินการด้วยตนเองคนเดียวหรือร่วมกับคณะครูผู้สอนที่ มีส่วนรับผิดชอบการเรียนการสอนในชั้นเรียนร่วมกัน โดยอาจมีผู้เชี่ยวชาญร่วมให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือหรือนิเทศในการดำเนินการวิจัยได้
4. ช่วงเวลาการวิจัย เป็นการวิจัยที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการเรียนการสอน ปกติ คือ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามสถานการณ์ประจำวัน

5. กระบวนการวิจัย เป็นการวิจัยที่มีการเชื่อมโยงระหว่างการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนผลในการศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำผลมาใช้ได้ทันทีในการแก้ไขปัญหาที่ศึกษาหรือพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่

ข้อควรคำนึง เพื่อให้การวิจัยในชั้นเรียนมีคุณค่า บรรลุวัตถุประสงค์ขอให้พิจารณาคำถามต่อไปนี้

1. คำถามในการวิจัยสะท้อนการกลั่นกรองและเป็นประโยชน์เพียงไร
2. การทำวิจัยให้ครูผู้สอนปฏิบัติงานตามระบบมากน้อยเพียงใด
3. ผลการวิจัยสามารถขยายผลอย่างไร
4. ถ้าจะทำวิจัยซ้ำ ควรปรับแก้อย่างไร
5. กระบวนการรวบรวมข้อมูลมีความหลากหลายหรือไม่
6. การวิจัยในชั้นเรียนยืดหยุ่นเวลาตามปัญหา/สถานการณ์เพียงใด

ตัวแปรบริบท : สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน/สถานศึกษา/ครอบครัว/ชุมชน

ภาพที่ 3 ตัวอย่างแบบจำลองการวิจัยในชั้นเรียนปฐมวัย

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 :34)

6. การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ

บทบาทหนึ่งที่สำคัญของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ คือ การเป็นองค์กรที่รวบรวมความรู้ด้านวิชาการเผยแพร่พร้อมทั้งแรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ศึกษารวมถึงความสำคัญ เข้าใจ และตระหนักในการมีส่วนร่วมและพัฒนาเด็กตามหลักการจัดการศึกษา การเผยแพร่ความรู้ อาจปฏิบัติได้ดังนี้

6.1 ให้คำแนะนำ ปรัชญาด้านวิชาการ

6.2 เป็นแหล่งศึกษาดูงาน/ฝึกงาน/ฝึกอบรม เป็นต้นแบบของการจัดกิจกรรมให้หน่วยงานและบุคคลที่สนใจ

6.3 พร้อมทั้งจะเป็นพี่เลี้ยงให้กับ โรงเรียนเครือข่ายและศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบอื่น

6.4 สนับสนุนในการผลิตสื่อเป็นต้นแบบ เช่น ข้อมูลสถานที่สำคัญ/แหล่งเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนอกศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ เอกสารที่ให้ความรู้ทางวิชาการ เช่น เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วารสาร แผ่นบันทึกเก็บข้อมูล(แผ่นซีดีรอม) ข้อมูลเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ให้ความรู้ครูผู้สอน เช่น รายการการสอนระบบทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

6.6 เผยแพร่ในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ เช่น จดหมายข่าว หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การจัดรายการวิทยุ เสียงตามสาย ฯลฯ

ข้อควรตระหนัก

1. หลังจากประเมินการดำเนินงานด้านบริหารวิชาการของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ อาจพบปัญหาอุปสรรค กระบวนการแก้ไข แต่ยังไม่สามารถนำรูปแบบเผยแพร่ได้ สามารถนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ หรือศูนย์ข้อมูลเด็กปฐมวัยต้นแบบอื่นเพื่อให้ได้แนวคิดแนวปฏิบัติที่เกิดประโยชน์สูงสุด

2. วิธีการเผยแพร่ที่นำเสนอข้างต้น ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบสามารถเลือกนำไปโดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบทของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณเป็นพันธกิจหนึ่งของสถานศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายการให้บริการและผลผลิตซึ่งจะต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุดตามที่กำหนดไว้

โดยกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบครอบคลุมทุกด้าน และจัดทำแผนการดำเนินงานและงบประมาณของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ
2. การวิเคราะห์สถานภาพของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
3. การจัดลำดับของผลความสำคัญของผลการวิเคราะห์ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
4. การกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมายการให้บริหาร ผลผลิต และตัวชี้วัดของศูนย์เด็ก

ปฐมวัยต้นแบบ

5. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
6. การบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ
7. การติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน

ขอบข่ายการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

1. การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ

ในการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบรวมทั้งการปฏิบัติตามเงื่อนไขของการใช้จ่ายงบประมาณและตอบสนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สถานภาพของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ โดยศึกษาวิเคราะห์ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบว่ามีจุดเด่นหรือข้อที่ควรปรับปรุงในด้านใดบ้าง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ โครงการและกิจกรรมดังนี้

1.1.1 การวิเคราะห์ด้านปัจจัย ในประเด็น

1) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบที่เกี่ยวกับอาคาร สถานที่ ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงอาหาร สนามเด็กเล่น ฯลฯ มีความเหมาะสมเพียงพอ สะอาด ถูกหลักอนามัยเป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยหรือไม่

2) สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการพัฒนาเด็กมีความครอบคลุมเพียงพอในการจัดประสบการณ์หรือไม่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กมากน้อยเพียงใด ควรจัดสื่อ

วัสดุอุปกรณ์ใดเพิ่มเติมมีนวัตกรรมเทคโนโลยีอะไรบ้างที่ควรนำมาใช้

3) บุคลากร ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความเหมาะสมเพียงพอ มีความรู้ ความสามารถ ความตั้งใจมุ่งมั่นในการทำงาน มีการพัฒนาบุคลากรอย่างไร มีนักวิชาการวิทยากรจากภายนอกที่จะช่วยเหลือศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบหรือไม่ ฯลฯ

4) งบประมาณ ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบได้รับงบประมาณจากที่ใดบ้าง จำนวนเท่าไร เพียงพอหรือไม่ งบประมาณที่ได้รับจากงบใดบ้าง เช่น งบบุคลากร งบดำเนินงาน งบอุดหนุน งบลงทุน ระเบียบบริหารงบประมาณกำหนดไว้อย่างไร มีข้อจำกัดอย่างไร สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไรได้บ้าง หรือสามารถหางบประมาณสนับสนุนจากบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานใดบ้าง ฯลฯ

5) การมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม ผู้ปกครอง ชุมชนมีความพึงพอใจ การดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเพียงใด มีความพร้อมในการสนับสนุนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบด้านใดบ้าง ความสัมพันธ์ของผู้ปกครอง ชุมชนกับศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นอย่างไร มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคศาสนา หรือท้องถิ่นใดบ้างที่สามารถสนับสนุนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

1.1.2 การวิเคราะห์ด้านกระบวนการในการดำเนินงาน โดยศึกษา

ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานว่าได้ดำเนินการถูกต้องตามสภาพหรือไม่ มีข้อควรแก้ไขปรับปรุงในเรื่องใด อย่างไรบ้างจะพัฒนาให้ดีขึ้นได้อย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและแผนการจัดประสบการณ์
- 2) กระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
- 3) การพัฒนาบุคลากร
- 4) การประสานงานกับครอบครัวและชุมชน

1.1.3 การวิเคราะห์ผลผลิต เพื่อตรวจสอบผลผลิตคุณภาพเด็กที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) มีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญาเพียงไร
- 2) คุณภาพเด็กเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่
- 3) จะยกระดับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ขึ้นอีกเท่าไร
- 4) ความพึงพอใจของผู้บริหารอยู่ในระดับใด ฯลฯ

1.2 การจัดลำดับความสำคัญของผลการวิเคราะห์ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ในประเด็นที่เป็นปัญหาต้องแก้ไขจากมากไปน้อย ประเด็นที่น่าพอใจ ประเด็นที่เอื้อต่อการทำงาน และอุปสรรคที่ขัดขวางการดำเนินงาน

1.3 การกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมายการใช้บริการ ผลผลิต และตัวชี้บ่งของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบโดยวิเคราะห์ทางเลือกในการพัฒนาที่มีความเป็นไปได้จากการวิเคราะห์กลยุทธ์ เป้าหมายการให้บริการ ผลผลิต และตัวชี้บ่งของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สามารถยกระดับ

1.4 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ โดยกำหนดแผนงาน โครงการกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ เป้าหมายการดำเนินงาน และตัวชี้บ่งของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบพร้อมจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้รูปแบบจัดทำแผนการปฏิบัติการประจำปี (ตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษากำหนด)

2. การบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ

ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานบริหารงบประมาณ ดังนี้

2.1 การจ่ายงบประมาณโดยติดตาม ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ การดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม และระยะเวลาที่กำหนด การเบิกจ่ายถูกต้องตามระเบียบงบประมาณการใช้จ่ายที่มีความคุ้มค่า และประหยัด

2.2 ผลการดำเนินงาน ติดตามผลการดำเนินงานตามตัวชี้บ่งของเป้าหมายการให้บริการผลผลิตของโครงการ กิจกรรม ว่าได้ผลตามที่กำหนดหรือไม่ ผลที่ได้จากกิจกรรมโครงการมีความสอดคล้องและส่งผลกระทบต่อเป้าหมายผลผลิต และเป้าหมายบริการเพียงไร

2.3 ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข

2.4 จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน และเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ต้องพิจารณาถึงขอบข่ายภาระงาน การจัดคนให้เหมาะสมกับงาน การพัฒนาบุคลากร การสร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อให้การทำงานบรรลุผลตามเป้าหมายซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็กเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดคุณภาพ

2. เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณอย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ

3. เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานดีและมีประสิทธิภาพได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กเป็นสำคัญ

ขอบข่าย/ภารกิจ

- 1) การจัดอัตราส่วนระหว่างบุคลากรกับเด็ก
- 2) คุณสมบัติครูผู้สอนระดับปฐมวัย
- 3) การพัฒนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
- 4) การสร้างเครือข่ายการศึกษาปฐมวัย
- 5) การจัดสวัสดิการ และขวัญกำลังใจ
- 6) การติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการบริหารงานบุคคล

ขอบข่ายการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

1. การจัดอัตราส่วนระหว่างบุคลากรกับเด็ก

การจัดการศึกษาปฐมวัยให้บรรลุเป้าหมาย สถานศึกษาที่เป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ควรจัดอัตราส่วนครูผู้สอนต่อเด็กให้เหมาะสมตามจำนวนเด็ก เพื่อให้การดูแลเด็กทำได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพในกรณีที่มีเด็กจำนวนมาก ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบสามารถนำระบบอาสาสมัคร เช่น พ่อแม่ หรือพี่เลี้ยงมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือเสริมกำลังอัตราส่วนครูผู้สอนต่อเด็ก เพื่อให้อัตราส่วนระหว่างครูผู้สอนกับเด็กเป็นไปตามอัตราส่วนที่เอื้อประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด ในกรณีที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรจัดให้มีบุคลากรผู้มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านรับผิดชอบดูแล

2. คุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัย

คุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดต่อคุณภาพของเด็กปฐมวัย คุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัยควรเป็น ดังนี้

2.1 คุณลักษณะด้านวุฒิ

2.1.1 จบการศึกษาทางด้านการศึกษานปฐมวัยหรือจบการศึกษาสาขาอื่น ๆ และผ่านการอบรมความรู้ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.1.2 มีความรู้ด้านจิตวิทยาเด็ก จิตวิทยาพัฒนาการ โดยเข้าใจพัฒนาการในแต่ละด้านอย่างแม่นยำ

2.1.3 มีความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยได้

2.1.4 มีความรู้และความสามารถจัดกิจกรรมได้ตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.1.5 มีความรู้และพัฒนาสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่จัดให้กับเด็ก

2.1.6 มีความรู้ด้านการประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล

2.1.7 มีความรู้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย

2.1.8 มีความรู้และทำวิจัยในชั้นเรียนได้ สามารถนำผลการวิจัยมาพัฒนาเด็กได้เป็นอย่างดี

2.2 คุณลักษณะด้านความสามารถ

2.2.1 มีความสามารถในการวางแผนการจัดประสบการณ์ การดำเนินงานในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

2.2.2 มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่อบอุ่น เอื้อต่อพัฒนาการทุกด้าน

2.2.3 มีความสามารถในการจัดกิจกรรมได้หลากหลาย โดยให้เด็กมีโอกาสเลือกตัดสินใจในการปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเด็ก

2.2.4 มีความสามารถในการจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิด การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามแนวการจัดประสบการณ์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2.2.5 มีความสามารถในการเล่นนิทาน การพูด การเตรียมเด็กให้พร้อม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ

2.2.6 มีความสามารถในการจัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นอย่างมีความสุข

2.2.7 มีความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับเด็กโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

2.2.8 มีความสามารถในการจัดหาและผลิตสื่อ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้

2.2.9 มีความสามารถในการพัฒนาและนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

2.2.10 มีความสามารถในการประเมินพัฒนาการที่หลากหลาย และมีการจัดการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อสรุปการประเมินพัฒนาการและนำไปพัฒนาเด็ก

2.3 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ

2.3.1 มีสุขภาพจิตดี อารมณ์มั่นคง ใจเย็น

2.3.2 ยิ้มแย้มแจ่มใส อบอุน เป็นมิตร

2.3.3 มีกิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย ใช้วาจาสุภาพ เรียบร้อย อ่อนโยน

2.3.4 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย

2.3.5 มีสุขภาพอนามัยดี แข็งแรง

2.3.6 มีวินัยในตนเอง มีลักษณะเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี

2.3.7 มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำงาน

2.4 คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

2.4.1 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ปรับตัวเข้ากับบุคคลทุกระดับได้อย่าง

เหมาะสม

2.4.2 ยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น

2.4.3 เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้ปกครอง

2.4.4 มีความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

และเป็นกันเองกับเด็กทุกคน

2.4.5 มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อบุคคลหรือหน่วยงานอื่น มองบุคคลอื่น และมองโลกในแง่ดี

2.4.6 มีศิลปะในการพูด ใช้คำพูดเด็ก เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และบุคคลทั่วไปได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.5 คุณลักษณะด้านอุดมการณ์ในวิชาชีพครู

2.5.1 รักและศรัทธาต่ออาชีพครู

2.5.2 อุทิศเวลา กำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาให้กับงานวิชาชีพครู

2.5.3 มีความสำนึกในหน้าที่ของความเป็นครู ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเต็ม

ความสามารถ

2.5.4 มีความภูมิใจในความเป็นครูปรจุมวัย เป็นผู้วางรากฐานที่ดีให้กับเด็กที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

2.5.6 มีความมุ่งมั่น ไม่ทอดทิ้ง และเบื่่อนายต่อการสอน

2.5.7 มีความเชื่อว่าเด็กแตกต่างกัน การจัดประสบการณ์จึงเน้นเด็กเป็นสำคัญ จะช่วยให้เด็กพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.5.8 มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งจะบังเกิดผลกับเด็กและเพื่อนครู

2.6 คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2.6.1 มีความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต

2.6.2 มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีความขยันหมั่นเพียร

2.6.3 มีความเชื่ออย่างมีเหตุผลไม่หลงงมงาย

2.6.4 มีสติมั่นในการคิดและการกระทำ

2.6.5 มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี

2.6.6 ความเป็นกัลยาณมิตรกับเด็ก เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และบุคคล

ทั่วไป

2.6.7 แก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญาของตนเอง

2.6.8 ปฏิบัติตนในจรรยาบรรณในวิชาชีพครู

2.6.9 รักเด็ก เอาใจใส่ให้ความดูแล ช่วยเหลือ เมื่อเด็กเกิดปัญหา

3. การพัฒนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบมีภารกิจและหน้าที่ในการพัฒนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยทุกคน ครูผู้สอนคนใหม่ต้องได้รับการปฐมนิเทศ เช่น เป้าหมายของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยการจัดประสบการณ์ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการเด็ก การวางแผน การจัดกิจกรรมประจำวันของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ สุขภาพและความปลอดภัย ความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน การแนะแนว และเทคนิคการจัดชั้นเรียน เป็นต้น

4. การสร้างเครือข่ายการศึกษาปฐมวัย

การดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบจะเกิดประสิทธิภาพได้ ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง นอกจากนั้นสามารถสร้างเครือข่ายในลักษณะอื่น ๆ ได้อีก เช่น ชมรมครูผู้สอนปฐมวัย กลุ่มสนใจการศึกษาปฐมวัย เครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่ายสหวิทยาเขต ฯลฯ และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง

5. การจัดสวัสดิการและขวัญกำลังใจ

ผู้บริหารศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรดูแลการจัดกิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการและขวัญกำลังใจครูผู้สอนระดับปฐมวัยอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในหน้าที่ การงานของตน มีสุขภาพจิตและกายที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อเด็ก มีความตั้งใจที่จะสอน ดูแลเด็ก และทำงานในหน้าที่นั้นได้นานขึ้น การจัดสวัสดิการและขวัญกำลังใจอาจจัดทำในรูปแบบการให้คำปรึกษา การจัดประชุมเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ อาจเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้สอนอย่างไม่เป็นทางการ การจัดหาทุนในการฝึกอบรม การจัดสวัสดิการอาหารกลางวันให้ครูรับประทานร่วมกับเด็ก ตลอดจนให้มีการยกย่อง ชมเชย เผยแพร่ผลงานเป็นเกียรติประวัติต่อไป

6. การติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการบริหารงานบุคคล

ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรดำเนินการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยอาจให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานบุคลากรในปีต่อไป และรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด

การบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการให้บริการแก่การบริหารงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามคุณภาพที่กำหนด โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบตามหลักการบริหารงานที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อบริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสาน และอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีคุณภาพ
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ให้ทุกฝ่ายเกิดความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดี และสนับสนุนการจัดการของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

ขอข่าย/ภารกิจ

1. การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ
2. การส่งเสริมสนับสนุนด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป
3. การประชาสัมพันธ์ บริการ และความร่วมมือ

ขอข่ายการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

1. การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ รวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายเพื่อนำมาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ระบบสารสนเทศด้านวิชาการ เช่น จัดทำข้อมูลของเด็กเป็นรายบุคคล ฯลฯ

2. การส่งเสริมสนับสนุนด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป

2.1 สำรวจปัญหา ความต้องการจำเป็นของด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไปในระดับปฐมวัย

2.2 จัดระบบส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไปในระดับปฐมวัย

2.3 จัดหาสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานทุกด้านในระดับปฐมวัย

2.4 ติดตามประเมินผลการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของบุคลากรในระดับปฐมวัย

3. การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

3.1 กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

3.2 ดำเนินการจัดหา ปรับปรุง บำรุงรักษา/พัฒนา อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบให้ได้ตามมาตรฐาน มีความปลอดภัย และเอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

3.2.1 อาคารเรียนของเด็กปฐมวัย ควรจัดให้เป็นสัดส่วน มีรั้วและคาน้ำถึงความปลอดภัยเป็นหลัก เช่น ไม่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ลับตาหรือใกล้บริเวณที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย ไม่มีหลุมหรือบ่อน้ำรวมทั้งไม่ควรปลูกต้นไม้ที่มีหนามแหลมคม รกทึบ

3.2.2 ห้องเรียนปฐมวัย ควรมีพื้นที่เพียงพอและเอื้อต่อการจัดมุม
ประสบการณ์ การทำกิจกรรมกลุ่ม การทำกิจกรรมรายบุคคล ห้องเรียนควรมีแสงสว่าง
เพียงพอ ทัศนียภาพที่สะอาด ปราศจากเสียงรบกวน มีทางเข้า-ออกสะดวก

3.2.3 ห้องน้ำ - ห้องส้วม ที่ล้างมือ ควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เด็กปฐมวัยใช้ได้
สะดวกและไม่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ลับตาคน หากมีประตูจะต้องไม่ใส่กลอนหรือกุญแจ และมี
ส่วนสูงที่ผู้ใหญ่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก มีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งาน
ของเด็ก จำนวนอัตราส่วนโถส้วมที่ควรมีต่อเด็กเท่ากับ 1 ต่อ 10-12 คน

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำห้องส้วมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการเฉพาะได้
ควรปรับสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก โดยจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม เพื่อให้เด็ก
สามารถใช้ได้อย่างปลอดภัย

3.2.4 บริเวณที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหาร ควรแยกต่างหากจาก
ห้องเรียนและมีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ถูกสุขลักษณะ สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมกับเด็ก

ในกรณีที่ไม่มีบริเวณรับประทานอาหารแยกต่างหาก ให้เลือกใช้บริเวณที่
เหมาะสมแต่ต้องคำนึงถึงความสะอาด ความสะอาด และความปลอดภัยของเด็ก

3.3 จัดให้มีมาตรการและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยของอาคารสถานที่และ
สภาพแวดล้อมในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ดังนี้

3.3.1 จัดให้มีผู้ดูแลรับผิดชอบด้านความปลอดภัย

3.3.2 ให้มีรั้วรอบบริเวณศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ เพื่อให้เด็กปลอดภัยในการ
ที่จะออกไปเดินเล่นตามมุมต่าง ๆ คนเดียว หรือออกไปเล่นเป็นกลุ่ม ๆ

3.3.3 ไม่ใช้หน้าต่างกระจก ซึ่งจะแตกง่ายและเป็นอันตรายต่อเด็ก

3.3.4 ติดตั้งอุปกรณ์ระบบความปลอดภัยหรือเครื่องตัดไฟภายในอาคาร
รวมทั้งติดตั้งเครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่อง ในแต่ละชั้นของอาคาร

3.3.5 ติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งต่ำกว่าที่
กำหนดจะต้องมีฝาปิด เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเล่นได้ ควรหลีกเลี่ยงเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์
ต่าง ๆ ที่ทำด้วยวัสดุที่หักง่ายหรือมีส่วนแหลมคม หากเป็นไม้ค้ำองไม่มีเสี้ยนหรือเหลี่ยมคม
และไม่ใช้สายไฟ ต่อพ่วง

3.3.6 มีผู้เก็บยาและเครื่องเวชภัณฑ์การปฐมพยาบาลอยู่ในที่สูง สะดวกต่อ
การหยิบใช้และเก็บในที่ปลอดภัยให้พื้นมือเด็ก

3.3.7 ใช้วัสดุกันลื่นในบริเวณห้องน้ำ - ห้องส้วม และเก็บสารเคมีหรือน้ำยา

ทำความสะอาดไว้ในที่ปลอดภัยให้พื้นมือเด็ก

3.3.8 ติดตั้งอุปกรณ์เพื่อป้องกันพาดำโรคร และให้มีมาตรการป้องกันด้านสุขอนามัย

3.3.9 มีตู้หรือชั้นเก็บวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่แข็งแรงมั่นคงสำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ควรจัดแยกให้พื้นมือเด็ก

3.3.10 จัดตั้งเครื่องเล่นให้อยู่ในระยะห่างกันพอสมควร ตรวจสอบ ดูแลบริเวณเครื่องเล่นให้ปลอดภัยจากสัตว์และแมลงมีพิษ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กในขณะที่เล่น

3.4 ดำเนินการจัดแหล่งการเรียนรู้การจัดการศึกษาปฐมวัย ต้องอาศัยแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ควรจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชน ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษามีการดำเนินการ ดังนี้

3.4.1 รวบรวมแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและชุมชนที่ครอบคลุมถึงบุคคลสถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4.2 จัดสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ตอบสนองกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

3.4.3 ใช้แหล่งเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ

4. การประชาสัมพันธ์ บริการ และความร่วมมือ แนวปฏิบัติดังนี้

4.1 การประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างความเข้าใจที่ดี ตลอดจนการเข้ามาสนับสนุนจากบุคคล หน่วยงาน ทำให้การจัดการศึกษาในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบประสบความสำเร็จ

4.1.1 หลักการประชาสัมพันธ์ ควรคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1) ความเหมาะสม คือ การใช้วิธีการง่าย ๆ หลาย ๆ วิธี ตามความเหมาะสม

2) ความทั่วถึง คือ มีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงทุกกลุ่มคนทุกหน่วยงาน

3) ความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา

4) ความต่อเนื่อง คือ การดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

5) ความพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

4.1.2 วัตถุประสงค์

1) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ในการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

2) เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบระหว่างศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น

3) เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา เลื่อมใส และความนิยมในการจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ทั้งในด้านนโยบาย การดำเนินการ และผลงาน ทั้งหลายของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น

4.1.3 แนวทางการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ควรดำเนินการ ดังนี้

1) ประชุมชี้แจงครูผู้สอนและบุคลากรอื่น ๆ ของสถานศึกษา รวมถึงชุมชนให้ทราบถึงวัตถุประสงค์การจัดตั้งและพัฒนาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกันร่วมมือกันในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามจุดหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

2) จัดบริการให้ความรู้ โดยจัดทำเอกสาร จุลสาร แผ่นพับ คู่มือ เว็บไซต์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ

3) จัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรมการแสดงผลงานทางวิชาการของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

4) ประชุมพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ สร้างบรรยากาศอันอบอุ่นให้ผู้ปกครอง จัดให้มีการพบปะทำกิจกรรมร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้สร้างความเข้าใจและสนับสนุนการเรียนสอนของบุตรหลานตนได้อย่างถูกต้อง

5) จัดปฐมนิเทศพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างน้อย 2 ครั้ง คือ ก่อนเด็กเข้าเรียนชั้นปฐมวัย และก่อนเด็กจะเลื่อนขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจการศึกษาทั้ง 2 ระดับ และให้ความร่วมมือช่วยเหลือเด็กให้สามารถปรับตัวเข้ากับ

สภาพแวดล้อมใหม่ให้ดีขึ้น ตัวอย่างหัวข้อการประชุมพิเศษ เช่น การสอนอ่าน - เขียนในระดับอนุบาลศึกษาสอนอย่างไร เมื่อไรเด็กจึงจะพร้อมที่จะเขียนหนังสือ งานวิจัยเกี่ยวกับผลการเตรียมความพร้อมให้เด็กเกิดผลคืออย่างไร พ่อแม่ ผู้ปกครองช่วยเด็กให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร ฯลฯ

6) เยี่ยมบ้านเด็กเพื่อพบปะสนทนากับพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กในภาวะปกติหรือยามเจ็บป่วย

7) นำเด็กเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจที่ดีแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ

8) จัดให้มีพิธีมอบโล่ เข็ม หรือเกียรติบัตรแก่ครูผู้สอน เด็ก ภารโรง และผู้มีอุปการคุณกับศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

4.2 งานบริการของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบมีหน้าที่ให้บริการแก่บุคคลและหน่วยงาน ได้แก่ เครือข่ายครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย งานบริการที่ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรจัด มี ดังนี้

4.2.1 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และสร้างความรู้ความเข้าใจที่เป็นส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก นวัตกรรม งานวิจัย องค์ความรู้ใหม่ ความเคลื่อนไหวทาง การศึกษาปฐมวัย รูปแบบและกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

4.2.2 ให้คำแนะนำปรึกษาในด้านการพัฒนาเด็ก

4.2.3 ให้บริการยืมสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์

4.2.4 เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการศึกษาปฐมวัยของชุมชน

4.2.5 สนับสนุนให้ผู้ปกครองและบุคลากรอื่น ๆ ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาปฐมวัย

4.3 งานประสานความร่วมมือ ศูนย์เด็กปฐมวัยควรมีการประสานความร่วมมือ แก่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ดังนี้

4.3.1 ประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานเข้ามาเป็นคณะกรรมการ ของสถานศึกษา/ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

4.3.2 ประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในการเป็น วิทยากรให้ความรู้/คำแนะนำเกี่ยวกับเด็ก

4.3.3 ประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

4.3.4 ประสานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเรียนรู้ในเขตพื้นที่บริการ

4.3.5 การให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่ชุมชน

6.4 ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งและพัฒนา ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้นมา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 โดยกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคัดเลือกโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ อำเภอละ 1 โรงเรียน เพื่อให้สถานศึกษาที่เป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบทุกแห่งสามารถดำเนินงานเป็นต้นแบบศูนย์เด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม จึงได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้นใน ปีการศึกษา 2548 โดยมีโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ จำนวน 13 โรงเรียน จากโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยใน 13 อำเภอ ของจังหวัดมหาสารคาม

ตารางที่ 1 โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม

ที่	โรงเรียนศูนย์ปฐมวัยต้นแบบ	อำเภอ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
1	โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม	เมือง	มหาสารคาม เขต 1
2	โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย	กันทรวิชัย	มหาสารคาม เขต 1
3	โรงเรียนอนุบาลแกดำ	แกดำ	มหาสารคาม เขต 1
4	โรงเรียนอนุบาลบรบือ	บรบือ	มหาสารคาม เขต 1
5	โรงเรียนบ้านปอพานหนองโน	นาเชือก	มหาสารคาม เขต 2
6	โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม	วาปีปทุม	มหาสารคาม เขต 2
7	โรงเรียนอนุบาลจัมปาศรี	นาคูน	มหาสารคาม เขต 2
8	โรงเรียนอนุบาลพยัคฆภูมิพิสัย	พยัคฆภูมิพิสัย	มหาสารคาม เขต 2
9	โรงเรียนอนุบาลดงเมืองน้อย	ยางสีสุราช	มหาสารคาม เขต 2
10	โรงเรียนอนุบาลชื่นชม	อำเภอชื่นชม	มหาสารคาม เขต 3
11	โรงเรียนศรีโกสุมวิทยามิตรภาพที่ 209	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม เขต 3
12	โรงเรียนบ้านเชียงยืน	เชียงยืน	มหาสารคาม เขต 3
13	โรงเรียนบ้านกุฉีกรัง	อำเภอกุฉีกรัง	มหาสารคาม เขต 3

และในปีการศึกษา 2549 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย เพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย โดยมีแนวดำเนินงานและวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ โดยมีโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย จำนวน 13 โรงเรียน จากจำนวน 13 อำเภอ ของจังหวัดมหาสารคาม

ตารางที่ 2 โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม

ที่	โรงเรียนปฐมวัยต้นแบบ	อำเภอ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
1	โรงเรียนหลักเมืองมหาสารคาม	เมือง	มหาสารคาม เขต 1
2	โรงเรียนบ้านท่าขอนยาง	กันทรวิชัย	มหาสารคาม เขต 1
3	โรงเรียนบ้านหนองแวงหนองตุ	บรบือ	มหาสารคาม เขต 1
4	โรงเรียนบ้านเหล่าจันทนา	แกดำ	มหาสารคาม เขต 1
5	โรงเรียนบ้านคางยาง	นาคูน	มหาสารคาม เขต 2
6	โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 17	วาปีปทุม	มหาสารคาม เขต 2
7	โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว	พยัคฆภูมิพิสัย	มหาสารคาม เขต 2
8	โรงเรียนชุมชนบ้านยางสีสุราช	ยางสีสุราช	มหาสารคาม เขต 2
9	โรงเรียนบ้านห้วยหิน	นาเชือก	มหาสารคาม เขต 2
10	โรงเรียนบ้านสร้างแก้ว	เขิงยืน	มหาสารคาม เขต 3
11	โรงเรียนบ้านหนองแหน	อำเภอกุฉินารายณ์	มหาสารคาม เขต 3
12	โรงเรียนชุมชนโพนงามโพนสว่าง	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม เขต 3
13	โรงเรียนบ้านกระบาก	อำเภอชื่นชม	มหาสารคาม เขต 3

สรุปได้ว่า ปีการศึกษา 2548 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการจัดตั้งศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้น อำเภอละ 1 โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้นใน ปีการศึกษา 2548 โดยมีโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็น โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ จำนวน 13 โรงเรียน และ ในปีการศึกษา 2549 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ได้ดำเนินการคัดเลือกเป็น โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย จำนวน 13 โรงเรียน โดยมีแนวดำเนินงานและ วัตถุประสงค์เช่นเดียวกับโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ ดังนี้

สุธน แก้วบุตร (2540 : 75-87) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดต่ำกว่า 12 ห้อง กับโรงเรียนขนาดตั้งแต่ 12 ห้องขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า งานบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

จรัญ เกื้ออนันต์ (2542 : 56-58) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ในด้านบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านการพัฒนาเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอุดรธานี โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัยและอีก 1 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดตั้งแต่ 12 ห้องขึ้นไป มีปัญหาโดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และมีปัญหาอีก 2 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อยและผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่ำกว่า 12 ห้องเรียน มีปัญหาโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และมีปัญหาอีก 1 ด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย

รัตนา เผ่าวงศา (2542 : 162-163) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

สกลนคร พบว่า ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามสภาพมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง แต่ปัญหาด้านการวางแผนการรับนักเรียน และด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยอยู่ในระดับน้อย ปัญหารายข้อที่มีปัญหามากที่สุดคือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ได้แก่ การจัดสวนไม่เหมาะสม ด้านการนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอน ด้านการขออนุญาตเปิดทำการสอน โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีวุฒินุบาลศึกษา/ปฐมวัย ด้านการดำเนินงานตามนโยบาย ได้แก่ การจัดหาวัสดุ สื่อและอุปกรณ์ในการศึกษาไม่เพียงพอ ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การจัดพื้นที่สำหรับนอนและเครื่องนอนไม่ถูกสุขลักษณะ ด้านการวางแผนการรับนักเรียน ได้แก่ เจ้าหน้าที่จัดทำสำมะโนนักเรียนไม่เพียงพอ และผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา มีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน ทั้ง 6 ด้านไม่แตกต่างกัน

ทิพย์ภาพร งอยหล้า (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดการอนุบาลศึกษาของโรงเรียนเอกชน ปีการศึกษา 2542 จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาในด้านการประเมินผลมากที่สุด คือ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย และด้านอาหารและบริการ ส่วนปัญหาที่มีความริบคว้นที่ต้องแก้ไขในแต่ละด้าน มีดังนี้ ครูดูแลเด็กไม่ทั่วถึง สื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กมีจำนวนไม่เพียงพอ โรงเรียนไม่ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนไม่สามารถคัดเลือกครูที่มีวุฒิการศึกษาและความสามารถได้ตรงกับความต้องการ การจัดสวัสดิการเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูทำไม่ทั่วถึง การจัดเก็บเอกสารข้อมูลต่างๆ ของโรงเรียนไม่เป็นระบบ ขาดครูเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการสอน และขาดความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง

ฉัตติวรรณ บุญวีรบุตร (2545 : 46) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขตสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ด้านครูผู้สอนทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง และด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนไม่พอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และขาดความรู้ความชำนาญในการสอน
2. ด้านหลักสูตร ทั้งโดยรวมและรายด้านมีปัญหายุ่งในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด 2 อันดับแรก คือ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และครูไม่เข้าใจหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและด้านที่มีปัญหาสูงที่สุด 3 อันดับแรก คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอน และครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการสอน

วัลลภ สุดาเดช (2547 : 90-92) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ได้แก่ ด้านการจัดคนเข้าทำงาน ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุสูตร เท่ากับ 0.506 ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ร้อยละ 25.60

การดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติพอๆ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ได้ดังนี้ ด้านงบประมาณ ด้านการเรียนการสอน ด้านการประสานงานระหว่างศูนย์กับหน่วยงานอื่น ด้านบุคลากรและด้านอาคารสถานที่

วิวรรณ เขตมรรคา (2548 : 80-83) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านงบประมาณอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงานบริหารทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบผู้บริหารกับครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ประสาธ เขตมรรคา (2548 : 99-101) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของ

โรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไปและด้านงบประมาณ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน พบว่า

1.1 ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรีขึ้นไป มีความคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไปและด้านงบประมาณ

1.2 ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพต่างกันมีความคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไปและด้านงบประมาณ

2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิชาการด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป มีความคาดหวังแตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

4. ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามปลายเปิด พบว่า ด้านวิชาการ ควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การวางแผนร่วมกันในการจัดทำหลักสูตรหรือกิจกรรมที่จัดให้สำหรับเด็กนักเรียน ด้านงบประมาณ โรงเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาอาคารสถานที่และการเรียนการสอนให้มากขึ้น ด้านการบริหารงานทั่วไปโรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน ให้มีความสวยงาม

เกียรติขจร ชัยมฤต (2550 : 137) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการบูรณาการเรียนรู้ ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม และด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เมื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนใน

จังหวัดมหาสารคาม ของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ทั้ง โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ณัฐพงศ์ พุฒผล้า (2550 : 159-163) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของสถานศึกษาเอกชนและรัฐในเขตพื้นที่อำเภอเมืองมหาสารคาม (ผู้บริหารและครูผู้สอน) การดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาการดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป และด้านวิชาการ และปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ของสถานศึกษาเอกชนและรัฐในเขตพื้นที่อำเภอเมืองมหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป พบว่าระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในแต่ละด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เปโตรนีโอ (Pertronio, 1995 : 2107) ได้ศึกษาการเลือกโรงเรียน : การขานรับแผนการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครอง การศึกษามุ่งเน้นที่การตอบรับของผู้ปกครองนักเรียนอนุบาลต่อแผนการเลือกโรงเรียนเกี่ยวกับกระบวนการที่พวกเขาชอบ แหล่งข้อมูลข่าวสารและการใช้แหล่งข้อมูลในการตัดสินใจ และความพึงพอใจและการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนที่เลือก ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองเลือกโรงเรียนโดยปรึกษาเพื่อน และคนคุ้นเคยที่มีประสบการณ์ และท้ายที่สุดจะเลือกโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน ความมั่นใจเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและการสอนของครู ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนขึ้นอยู่กับเวลาของผู้ปกครอง และการต้อนรับของบุคลากรในโรงเรียน ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทัศนคติของผู้ปกครอง ที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาลในภาพรวมและเน้นการสอนที่ดี นั้นย่อมหมายถึง คุณภาพของสถานศึกษาด้วย

ฮาชิโมโตะ (Hachimoto, 1996 : 2352) ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อและการปฏิบัติของครูสอนเด็กเล็กที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้นักเรียนแก้ไขข้อขัดแย้งในการจัดการเรียนการสอน

ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ โดยอาศัยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับครู 2 คน ที่สอนระดับอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งได้เข้าร่วมในโครงการจัดการศึกษา โดยใช้ทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ในโรงเรียน ในมลรัฐมิสซูรี ผลการศึกษาพบว่า ครูมีส่วนร่วมริเริ่มในการทำงานกับนักเรียนภายใต้สถานการณ์เฉพาะเท่านั้น เมื่อนักเรียนขอร้องให้ครูช่วยเหลือ ครูสามารถเข้าร่วมการทำงานกับนักเรียน ในลักษณะที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยตัวนักเรียนเอง ครูกลุ่มนี้มีลักษณะสอดคล้องตามกรอบความคิด ส่งเสริมการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง ส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง ระหว่างนักเรียน และส่งเสริมการให้นักเรียนได้พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับเพื่อนนักเรียน ด้วยกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูมีความเชื่อเกี่ยวกับการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่สอดคล้องกับกรอบความคิดในเชิงทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ และสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปฏิบัติการสอนตามทฤษฎีดังกล่าวได้ โดยครูให้นุรณาการ การแก้ปัญหาความขัดแย้งไว้เป็นสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตร และได้เสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามารถในการจัดการภายในห้องเรียนกับปัญหาข้อขัดแย้ง โดยอาศัยการมีประสบการณ์ที่หลากหลาย

บุฟฟอร์ด (Buford.1997 : 5688-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาล ได้ข้อเสนอจากผลการวิจัย พบว่า การสอนชั้นอนุบาลควรเน้นพัฒนาการอารมณ์เป็นอันดับแรก การพัฒนาการทางด้านร่างกายเป็นอันดับถัดมา และควรมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองมากที่สุด

อัลบิวรี่ (Albury. 1999 : 5687-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์สำหรับก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลประจำตำบล จากผลการวิจัย พบว่า เกณฑ์การจัดตั้งพิจารณาถึงสถานการณ์งบประมาณ การสรรหาครู โครงสร้างของหลักสูตรให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชน

แบลค (Black.2001 : 3304-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางสังคมและรูปแบบของการสื่อสารในเด็กก่อนวัยเรียนที่มีความคุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกัน ผลการวิจัย พบว่า ความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมในรูปแบบของการสื่อสาร จะมีความสัมพันธ์กับเพศ และสภาพของเด็กที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกัน เด็กเพศหญิงจะมีสัดส่วนของการพูดคุยต่อหนึ่งสูงกว่าเด็กเพศชาย แต่เด็กชายมีสัดส่วนของการพูดคุยแบบไม่ต่อหนึ่งสูงกว่าเด็กหญิง

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ได้ข้อสรุปถึงสภาพการดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย และปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาทางด้านวิชาการ ด้านอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ส่วนปัญหาอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทาง (วุฒิการศึกษาทางด้านอนุบาลหรือทางด้านปฐมวัย) ขาดงบประมาณสนับสนุน อาคารเรียน และห้องเรียนคับแคบ สิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ขาดการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาบุคลากร เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ผู้บริหาร ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ต้องร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็นการลดระดับของปัญหาและเพื่อเป็นการพัฒนาให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีประสิทธิภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY